

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
«__» _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____
«__» _____ 2023р.

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ.
РОЗРОБКА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ
ДО ЗАНЯТЬ З ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДО м-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Махінько Роксани Сергіївни

Керівник кандидат педагогічних наук,
доцент Кулінка Ю.С.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	6
1.1. Особливості мистецької освіти дошкільників.....	6
1.2 Сутність і зміст формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку.....	15
1.3. Навчально-виховані можливості художньої праці у формуванні мистецьких навичок дошкільників.....	24
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ НАВИЧОК ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ.....	33
2.1. Методика формування мистецьких навичок дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці.....	33
2.3. Презентація методичних рекомендацій до занять з художньої праці для дітей середнього дошкільного віку.....	43
Висновки до розділу 2.....	57
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	59
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку через художню працю є актуальною проблемою, яка привертає увагу науковців з численних причин. Середній дошкільний вік є ключовим періодом для формування основних мистецьких навичок. У цей період діти активно розвивають свою творчість, уяву та моторику рук. Художня праця впливає на різні аспекти розвитку дитини, такі як когнітивний, емоційний, соціальний та фізичний. Вона сприяє розвитку мислення, уяви, емоційної інтелігенції та мовлення; вона є важливим засобом самовираження для дітей, яка дозволяє їм виразити свої думки, почуття та ідеї через творчість. Заняття з художньої праці стимулюють творче мислення і розвивають уяву, що є важливими аспектами для розвитку креативності. Участь у художній діяльності сприяє збагаченню естетичного досвіду дітей, допомагаючи їм розрізнити красу й виразити власні переживання.

Ефективне вирішення проблеми формування мистецьких навичок у підростаючого покоління можливе у процесі залучення дітей до художньої творчості та мистецтва. У кожної людини є потреба у творчій діяльності та формуванні творчих здібностей, що, на жаль, часто залишається нереалізованим.

Про залучення дитини до світу художньої творчості та мистецтва як пріоритетного напрямку дошкільної освіти у своїх працях говорили А. Богуш, Н. Гавриш, О. Дронова, О. Кононко, Г. Сухорукова, Р. Чумічева, Л. Янцур та ін. Проте питання формування мистецьких навичок у дітей дошкільного віку та залучення їх до творчої діяльності на заняттях з художньої праці є актуальними та недостатньо обґрунтованими.

Заняття з художньої праці враховують індивідуальні особливості дітей, дозволяючи кожному розвивати свій власний творчий стиль. В умовах швидкого технологічного розвитку і змін в суспільстві, розвиток творчих навичок стає важливою підготовкою для адаптації до нових викликів.

Усі ці аспекти роблять формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку актуальною та важливою областю наукових досліджень. Але недостатня кількість методичної літератури, неготовність вихователів, педагогів та батьківської громади до вирішення проблеми формування мистецьких навичок зумовили вибір теми дослідження «Формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці. Розробка методичних рекомендацій до занять з художньої праці».

Мета дослідження – розробити та обґрунтувати методику формування мистецьких навичок дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці.

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати наукові підходи до дослідження особливостей мистецької освіти дошкільників.
2. Визначити сутність і зміст формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку.
3. Розглянути навчально-виховні можливості художньої праці у формуванні мистецьких навичок дошкільників.
4. Розробити і презентувати методику формування мистецьких навичок дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці та методичні рекомендації до занять з художньої праці.

Об'єкт дослідження – процес формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку.

Предмет дослідження – формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз психологічної, педагогічної та методичної літератури, нормативної документації; *емпіричні* – спостереження за освітнім процесом, вивчення передового педагогічного досвіду, анкетування, бесіди, кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Практична значущість роботи полягає в тому, що матеріали, представлені в роботі, можуть бути використані вихователями закладів дошкільної освіти в їхній практичній діяльності.

Апробація. Основні положення кваліфікаційної роботи надруковані у збірнику наукових праць кафедри дошкільної освіти Криворізького державного педагогічного університету та апробовано на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації» (11-12 травня 2023 р., м. Кривий Ріг). Основні положення магістерської роботи були викладені у статті «Теоретичні засади формування мистецької компетентності у дітей середнього дошкільного віку на заняттях з художньої праці» (2023).

Структура роботи: Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Особливості мистецької освіти дошкільників

Сучасні трансформаційні зміни, які зазнають всі сфери життя під впливом новітніх тенденцій розвитку, вимагають пошуку й адаптації нових підходів, методів, прийомів формування особистості як цілісного суб'єкта людського капіталу, здатного до активної взаємодії зі своїм оточенням, вирішуючи завдання та впливаючи на подальший розвиток суспільства. Гнучкість, адаптивність, цифрова грамотність, соціальна активність, навички критичного мислення, спроможність до самостійного навчання, емоційна інтелігенція, спроможність до креативності, свідоме використання часу, зосередженість на сталому розвитку – основні характеристики сучасної людини, які починають формуватись від народження і продовжують вдосконалюватись протягом життя в процесі навчання.

Загальна інформатизація суспільства сьогодні має безумовно велике значення, адже в умовах пандемії та інших непередбачуваних обставин, таких як воєнний стан, це чи не єдиний спосіб реалізації освітньої складової становлення особистості здобувача освіти. Але поруч з позитивними моментами, інформатизація має ряд недоліків і викликів, серед яких залежність від гаджетів, зменшення креативного потенціалу за рахунок витіснення творчих стимуляторів (перебування на природі, спілкування з однодумцями, відвідування галерей, творчих гуртків тощо), поверхневність творчої діяльності за рахунок доступності великої кількості інформації й небажання досконало вивчати питання, яке необхідно вирішувати.

Тому сьогодні державна політика у сфері освіти (ключового аспекту становлення всебічно розвиненої особистості) має змістити вектор руху до неперервного духовного самовдосконалення індивіда, формування

інтелектуального та культурного потенціалу – найвищої цінності нації [12]. Проблема гармонійного розвитку саме дитини як базис виховання майбутньої особистості має всеохоплюючий характер. Воно залежить від успішного вирішення багатьох педагогічних задач, серед яких особливе місце займає питання мистецької освіти, яке передбачає розвиток здатності сприймати прекрасне в природі, навколишньому світі, творах мистецтва, пробудження та формування у дітей естетичних почуттів і смаку, умінь і навичок у творчій діяльності.

Більшість науковців сходяться на думці, що мистецтво відіграє вкрай важливу роль у здійсненні високої місії розвитку особистості дитини за рахунок *занурення у творчість* (мистецтво надає дітям можливість виражати себе, експериментувати та розвивати творчість, сприяючи розкриттю унікальності кожної дитини та формуванню її творчого потенціалу); *покращення емоційної складової розвитку людини* (мистецтво допомагає дітям виражати свої емоції та розуміти емоційний вираз інших, створює можливість для самовираження і розвитку емоційної інтелігенції); *підвищення креативного мислення* (вивчення мистецтва включає в себе розвиток креативного мислення, здатності розв'язувати проблеми, генерувати нові ідеї та думати нетрадиційно); *збагачення культурного досвіду* (вивчення мистецтва надає дітям можливість поглибитися в світ різних культур, історій та традицій; сприяє формуванню розуміння і поваги до різноманітності); *розвиток моторики та координації* (участь у художній діяльності, такій як малювання, ліплення або музичне виконання, допомагає розвивати моторику та координацію рухів дітей); *зміцнення самооцінки* (успіхи в мистецькій творчості можуть позитивно впливати на самооцінку дітей, надаючи їм відчуття досягнень та впевненості у власних здібностях); *формування соціальних навичок* (мистецькі проекти часто включають в себе співпрацю та взаємодію з іншими, що формує соціальні навички спільної роботи).

Мистецтво є важливою складовою комплексного розвитку дитини, сприяючи її креативному, емоційному та соціальному зростанню.

Як зазначає О. Ковшар «головним пріоритетом сучасної освіти є особистість дитини. Створення умов для удосконалення її неповторної унікальності, розвитку здібностей та обдарувань сприятиме всіляким успіхам дитини в майбутньому, що, в свою чергу, позитивно позначатиметься на благополуччі держави» [19, с. 287, 288]. Не можемо не погодитись із думкою дослідниці, що саме період дошкільного розвитку дитини є фундаментом для подальшого успіху в навчанні й житті загалом: чим більш насиченим і різноманітним буде досвід дитини в цей період, тим кращі знання, навички та навчальні уміння вона здобуде.

Основні засади дошкільної освіти в Україні регулюються нормативно-правовими документами, що визначають порядок та умови її здійснення, а саме: Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.) [12], Закон «Про дошкільну освіту» [15], «Про охорону дитинства», Базовий компонент дошкільної освіти [1], Державна цільова програма розвитку дошкільної освіти [13] на період до 2017 р. У зазначених актах окреслено пріоритетні завдання розвитку дошкільної освіти з урахуванням змін, які відбуваються в сучасному суспільстві.

У Базовому компоненті дошкільної освіти визначено ряд ключових компетентностей, які спрямовані на розвиток особистості дитини: рухова і здоров'язберезувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична і дослідницька, природничо-екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована). Саме мистецько-творча компетентність формується за освітнім напрямом «Дитина у світі мистецтва» [1, с. 6].

Мистецько-творча компетентність – «здатність дитини практично реалізувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих

ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності» [1, с. 21]. Тобто, дитина повинна отримати базові знання із різноманітних видів мистецтва; сформувати ціннісне ставлення до мистецтва в цілому і мистецької діяльності; бажання сприймати й розуміти мистецтво тощо.

Мистецько-творча компетентність дитини реалізується через розвиток її творчих здібностей, вміння вільно виражати свої емоції та думки у мистецькій формі, а також усвідомленням мистецтва як засобу самовираження і способу сприйняття світу. Основні етапи розвитку мистецько-творчої компетентності дитини можуть включати етапи, представлені на рис.1.1.

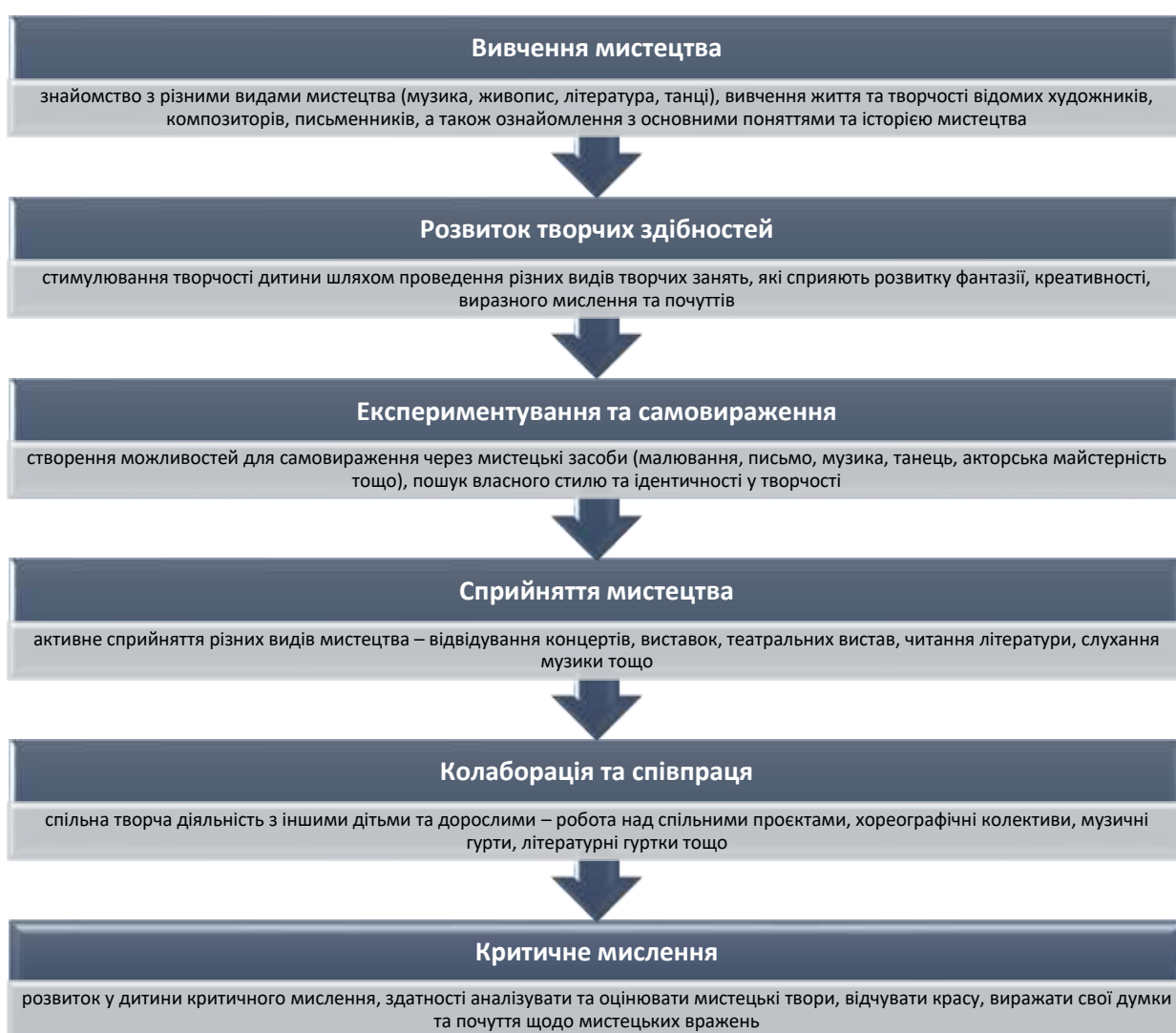

Рис 1.1. Етапи розвитку мистецько-творчої компетентності дитини

У результаті розвитку мистецько-творчої компетентності дитина набуває знань, навичок та вмінь, що допомагають їй розуміти, оцінювати та самостійно творити мистецтво.

Одним із ключових аспектів мистецько-творчої компетентності є уміння сприймати і розуміти мистецтво, а також вміння експресивно виражати свої почуття й думки через творчу діяльність. При цьому важливо використовувати різні техніки, матеріали та інструменти, а також уміти працювати в команді та спілкуватися з іншими творчими особистостями.

Як зазначено в енциклопедії сучасної України, мистецька освіта – це «процес навчання, виховання, самовиховання особистості засобами різноманітних видів мистецтв (архітектури, дизайну, музики, образотворчого мистецтва тощо); мережа навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців із різних видів мистецтв та закладів загального художньо-естетичного виховання; комплекс дисциплін художньо-естетичного профілю» [26].

Науковець Ю. Богуцький трактує мистецьку освіту як «сферу культурного самостворення людської особистості, що виконує функцію своєрідного «лакмусового папірця», переконливого індикатора онтологічної кореляції духовних цінностей суспільства» [6, с. 34].

Зі слів Г. Падалки, мистецька освіта – «процес і результат освоєння суб'єктом істотних властивостей навколишньої дійсності, відтвореної у художніх образах. Змістом мистецької освіти виступає спрямована на загальний і художній розвиток особистості система педагогічно адаптованих художньо-практичних умінь, навичок, знань, досвіду ціннісного ставлення до мистецтва, досвіду творчої діяльності» [29, с. 3].

Але подані витлумачення досліджуваного поняття трактуються в широкому розумінні й через призму професійної підготовки саме фахівців з мистецтва. Об'єднуючою складовою вказаних визначень є гармонійний розвиток особистості.

На думку дослідниці А. Шевчук *мистецька освіта в дошкільні роки* – це «процес і результат становлення духовності, індивідуального зростання дитячої особистості, розвитку мистецько-творчих здібностей під впливом цінностей образотворчого, музичного, театрального, хореографічного та інших видів мистецтва; набуття дитиною особистого досвіду мистецької (художньо-продуктивної) діяльності; збагачення естетичного сприймання, моральної свідомості та поведінки» [45, с. 20].

Науковиця О. Половіна говорить, що мистецька освіта дошкільнят «не має на меті виховання художників, музикантів, акторів. Але здібності, якості, компетентності, що формуються і розвиваються в мистецьких видах діяльності, є інструментом творення дитини як особистості та збереження її унікальності» [34, с. 3].

Приєднуємось до думок попередників і вважаємо, що *мистецька освіта дошкільників* – це процес, спрямований на залучення дітей до цінностей культури в межах оволодіння знаннями про мистецтво, про художню картину світу, відображену в ньому, про способи передавання естетичних уявлень про світ у різних видах творчої діяльності (образотворчій, мовленнєвій, театралізованій, музичній), розвиток прагнення передавати свої почуття, емоції, ставлення до світу, людей, самого себе.

Вважаємо, що мистецьку освіту слід розглядати як цілісну систему, оскільки вона охоплює різні аспекти розвитку дитини і взаємодіє з іншими галузями освіти. Освіта в галузі мистецтва не обмежується просто навчанням техніці чи роботою з різними художніми матеріалами. Вона включає в себе цілісний підхід до розвитку особистості дитини через творчість, емоційний вираз, соціальну взаємодію та інші аспекти. Виокремлено ключові елементи, що визначають мистецьку освіту як цілісну систему:

- *творчість*: не лише технічні аспекти мистецтва, але й здатність дитини думати нестандартно, створювати та виражати свої ідеї;
- *емоційний розвиток*: вираження емоцій через творчість, розвиток емоційного інтелекту, що сприяє психологічному благополуччю;

- *соціальна взаємодія*: групові мистецькі проекти та заняття сприяють розвитку соціальних навичок, співпраці та комунікації серед дітей;
- *розвиток мовлення*: діти навчаються виражати свої думки, враження й почуття через мовлення, що важливо для розвитку комунікативних навичок;
- *ознайомлення з культурою*: мистецька освіта допомагає дітям розуміти та поважати культурне різноманіття, ознайомлюючи їх з різними видами мистецтва з різних частин світу (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Елементи мистецької освіти як системи

Узагальнюючи, мистецька освіта визнає важливість розвитку творчості, емоційної інтелігенції та соціальних навичок, створюючи таким чином цілісну систему, яка сприяє всебічному розвитку дитини.

Як будь-яка система, мистецька освіта має певну структуру, компоненти якої спрямовані на всебічний розвиток особистості дошкільника і його підготовку до наступного етапу навчання (рис. 1.3).

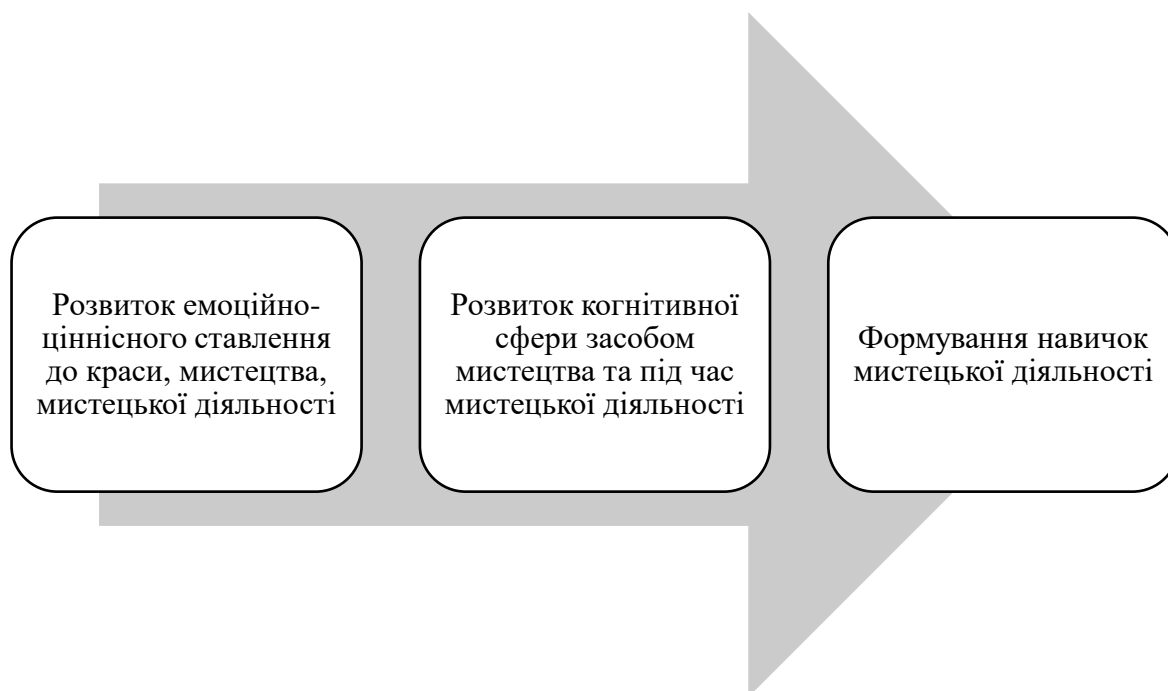

Рис. 1.3. Компоненти мистецької освіти дошкільників

Розвиток емоційно-ціннісного ставлення до краси, мистецтва та мистецької діяльності у дітей – це важливий аспект їхнього загального розвитку. Такий підхід сприяє формуванню емоційної грамотності, розумінню й цінуванню мистецтва як важливого елементу культурного середовища. Ключові пункти для розвитку цього аспекту у дітей:

1. ознайомлення із різноманіттям мистецтва: живопис, скульптура, музика, театр, література, що дозволяє дітям відкривати нові форми та вирази мистецтва;
2. вираження власних почуттів та емоцій: спілкування про твори мистецтва через заохочення дітей висловлювати свої враження від мистецьких творів;
3. самостійна творчість: створення власних творів, що допомагає дітям відчувати себе творцями, сприяючи розвитку творчості та самовираження;
4. ціннісне ставлення до мистецтва: розуміння, чому певні твори вважаються цінними та значущими;

5. вивчення історії та культурного контексту, що сприяє глибшому розумінню та поваги до культурних традицій;

6. емоційна взаємодія з творами мистецтва: використання мистецьких творів для спонукання різних емоцій та розмов про те, як мистецтво може впливати на почуття людини.

Мистецька діяльність відіграє важливу роль у розвитку когнітивної сфери дітей, сприяючи розвитку їхнього мислення, сприймання та розв'язання проблем:

– стимулювання уяви: мистецька діяльність, така як малювання чи ліплення, дозволяє дітям виражати свої ідеї та створювати щось нове, що сприяє розвитку творчого мислення;

– вивчення кольору та форми: робота з різними кольорами, формами та текстурами допомагає дітям розвивати сприймання і розрізнення художніх елементів;

– робота над деталями: виконання деталізованих завдань, таких як розфарбовування чи створення складної композиції, розвиває увагу та концентрацію у дітей;

– планування та вибір матеріалів: розвиває логічне мислення через процес вибору та планування при створенні художнього твору;

– розвиток пам'яті: діти можуть створювати проекти, які вимагають запам'ятовування та використання інформації, що сприяє розвитку пам'яті;

– розвиток мовлення та комунікативних навичок: обговорення власних творів та творів інших дітей розвиває мовлення та сприяє розвитку комунікативних навичок;

– розвиток абстрактного мислення: робота з виразними формами мистецтва, такими як танець чи музика, може сприяти розвитку абстрактного мислення та виразності;

– розвиток просторового мислення: робота з матеріалами для ліплення або конструювання сприяє розвитку просторового мислення та уяви.

Формування навичок мистецької діяльності у дітей є важливим для їхнього творчого розвитку і виявлення талантів. Важливо надавати можливість дітям експериментувати, виражати себе та вдосконалювати свої навички через мистецьку діяльність. Позитивна взаємодія з творчістю забезпечить їм не лише розвиток мистецьких навичок, але й позитивний погляд на власні можливості та креативний потенціал.

Отже, мистецька освіта для дошкільників дуже важлива, оскільки вона сприяє комплексному розвитку дітей, включаючи фізичний, соціальний, емоційний та когнітивний розвиток. Вона також надає можливість дітям виражати себе та вільно розкривати свій потенціал.

1.2. Сутність та зміст формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку

Модернізація освіти сьогодні зорієнтована на відродження мистецько-творчої активності та розвиток творчої особистості, починаючи з дошкільного віку. Ця тенденція базується на розумінні того, що мистецтво і творчість грають ключову роль у загальному розвитку особистості, включаючи когнітивні, емоційні, соціальні та моторні аспекти. А відсутність бажання дошкільників цікавитись різними видами мистецтва, що прослідковується у сучасному суспільстві, вкрай негативно впливає на творчий потенціал дитини, а разом з тим і на розвиток творчих здібностей в цілому. Така ситуація вимагає актуалізації питання удосконалення системи освіти, безперервність й наступність якої сприятиме загальному розвитку творчої особистості.

Процес формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку багатокомпонентний і для кращого розуміння його сутності та змісту слід розглянути окремі поняття, такі як «середній дошкільний вік», «мистецькі навички», «формування мистецьких навичок».

У Законі України «Про дошкільну освіту» в ст.4 пункті 1 визначено, що дошкільна освіта – це «цілісний процес, спрямований на забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду» [15]. Цим же документом регламентуються базові етапами фізичного, психічного та соціального становлення особистості дитини:

- немовлята (до 1 року);
- ранній вік (від 1 до 3 років);
- передшкільний вік (від 3 до 6-7) років);
- молодший дошкільний вік (від 3 до 4 років);
- середній дошкільний вік (від 4 до 5 років);
- старший дошкільний вік (від 5 до 6-7 років)

Науковці виокремлюють певні особливості розвитку дітей, які ґрунтуються на визначенні характерних рис і відмінностей у фізичному, соціально-моральному, пізнавальному, мовленнєвому, художньо-естетичному, креативному розвитку на різних етапах дитинства. Критерії вікової періодизації варіюються в залежності від того, які аспекти розвитку беруться до уваги та яка система визначення вікових категорій використовується.

Е. Гуцало розглядає вікові особливості дітей середнього дошкільного віку через призму розвитку вищої нервової системи, психічних процесів та розвитку саме особистості. Дослідниця наголошує, щоб сприяти особистісному розвитку дитини 4-5 років необхідно врахувати наступне: по-перше, це вік становлення творчого відношення до предметного світу і на цьому етапі важливо спонукати дитину до мистецької діяльності (малювання, ліплення, аплікація тощо) через заохочення й схвалення роботи, яка виконується самостійно; по-друге, в цей період відбувається активний розвиток пізнавальної активності – «безкорисливої потреби в знаннях з

інтересу й бажання знати» (важливо давати знання в захопливій формі й шанобливо ставитись до самостійного розумового пошуку і його результатів; формувати поважне й зацікавлене ставлення до аналогічних інтелектуальних пошуків однолітків); по-третє, діти вже можуть виходити за межі того, що вони знають і фактично можуть побачити, можуть поступово накопичувати фактичні знання про різні предмети і явища, яких вони не бачили й про які знають тільки зі слів дорослого (про тварини і машини, міста і країни тощо) [8].

Як зазначено в програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» [11] діти середнього дошкільного віку проявляють стійкий інтерес до мистецтва за рахунок розвитку естетичних почуттів; поглиблюють знання про форму й величину; намагаються відобразити характерність образів через образотворення; закріплюють знання про специфічні ознаки об'єктів і явищ, колірну гаму. На цьому етапі основними освітніми завданнями є:

- розвивати стійкий інтерес до образотворчого мистецтва; формувати вміння емоційно сприймати твори мистецтва, розповідати про них;
- ознайомлювати з видами образотворення: графіка, живопис, декоративно-ужиткове мистецтво, скульптура, архітектура; жанрами: живопис, портрет, пейзаж, натюрморт;
- удосконалювати набуті навички образотворення, вміння використовувати засоби передачі предметів і явищ довкілля (лінія, крапка, мазок, пляма, форма, композиція);
- ознайомлювати з характерними особливостями вишиванок; писанкарством і витинанкою; найпростішими способами вирізування;
- підтримувати, стимулювати самостійний і колективний характер роботи; розвивати виконавську майстерність та вправність; вчити радіти результатам своєї роботи. [11, с. 154].

Зазначені завдання покликані формувати мистецькі навички дитини середнього дошкільного віку. Під *мистецькою навичкою* розуміємо здатність виражати себе та свої ідеї шляхом творчого використання різних художніх

засобів і матеріалів. Вона охоплює різні аспекти творчості й художнього вираження, включаючи малювання, ліплення, музику, танці, театр, літературну творчість та інші форми мистецького вираження. Мистецька навичка виникає з комбінації таланту, практики і розвитку різних аспектів творчої особистості (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Основні характеристики мистецької навички

Характеристика	Значення
Технічні навички	<ul style="list-style-type: none"> • знання та вміння використовувати різні художні матеріали та інструменти; • володіння різними художніми техніками, такими як малювання, ліплення, вишивка, графіка тощо
Творчість і уява	<ul style="list-style-type: none"> • здатність генерувати нові та оригінальні ідеї; • уява та творчий підхід до вирішення творчих завдань
Експресивність та самовираження	<ul style="list-style-type: none"> • здатність емоційно і виразно виражати свої почуття й думки через творчість; • вміння створювати твори, які відображають внутрішній світ художника
Сприйняття і розуміння мистецтва	<ul style="list-style-type: none"> • здатність аналізувати, розуміти мистецькі твори; • усвідомлення елементів мистецтва, таких як кольори, форми, композиція
Комунікація через мистецтво	<ul style="list-style-type: none"> • здатність спілкуватися і взаємодіяти з іншими за допомогою творчості; • можливість виражати й сприймати інші точки зору через творчість
Практика та розвиток	<ul style="list-style-type: none"> • систематична практика мистецтва і постійний розвиток навичок та технік; • участь у творчих проєктах, виставках, майстер-класах

Мистецька навичка є важливим елементом розвитку особистості та може мати позитивний вплив на інші аспекти життя, такі як самовизначення, емоційна стабільність та креативність. Вона розширює можливості

самовираження і дозволяє виявити унікальність кожної особистості через мову мистецтва.

Аналіз джерельної бази дослідження з питання структури мистецьких навичок дошкільників середнього віку говорить про те, що серед науковців немає єдино виокремлених компонентів поняття, яке вивчається. Однією з причин відсутності єдиної моделі може бути сам характер мистецтва, яке дуже різноманітне і включає в себе різні види, такі як музика, малювання, ліплення, танці, театр, рукоділля тощо. Кожен з цих видів може вимагати різних навичок й підходів.

Окрім того, розвиток дітей-дошкільників є індивідуальним та має велику варіабельність. Діти можуть виявляти схильності й інтереси в різних областях мистецтва, і підхід до їхнього навчання та розвитку може бути різноманітним.

Також важливо враховувати, що мистецькі навички у дітей дошкільного віку часто розглядаються в контексті загального розвитку, включаючи мовленнєвий, соціальний, когнітивний і фізичний аспекти. У зв'язку з цим, мистецтво може виступати як інструмент для розвитку цих різних компонентів, що ускладнює визначення єдиної моделі мистецьких навичок.

Н. Щербина виділяє наступну структуру навичок мистецької діяльності:

- здатність до зображення (сприйняття та уявлення, графічне втілення образу, технічні вміння й навички);
- здатність до художнього вираження (естетична оцінка, емоційний відгук, інтелектуальна активність (відбір і переробка естетичного матеріалу, створення оригінального образу) [46].

На думку І. Ликової в структуру мистецьких навичок входять:

- цілеспрямоване аналітико-синтетичне сприйняття предмета;
- узагальнене уявлення ознак та властивостей предмета;
- здійснення комплексу рухів під контролем зору;
- сприйняття і оцінка створюваного зображення;
- перетворення уявлень й створення образу за допомогою уяви [21].

О. Дронова виділила такі елементи мистецьких навичок:

- художнє сприйняття – здатність сприймати та переживати прекрасне в житті й витворах мистецтва, легко «входити» в уявну ситуацію, емоційно відгукуватися на красу;
- оцінювальне ставлення – оцінювати прекрасне в навколишньому середовищі, розрізняти засоби художньої виразності у змісті літературних, образотворчих, музичних творів й театральної діяльності;
- художня діяльність – самостійно шукати і знаходити оригінальні прийоми вирішення художніх завдань (виразно співати та читати вірші, витончено рухатися під музику, знаходити природні рухи для передачі образу в грі-драматизації, виявляючи творчу ініціативу та особистісне ставлення до того, що відбувається) [714].

Дослідження Н. Гагаріної [10], О. Половіної [35], Ю. Сухорукової [42], Ф. Барб-Гааль [2] показують, що художній образ лежить в основі переданого дітям естетичного досвіду і є центральним, сполучним поняттям в системі естетичних знань.

Результатом мистецької навички сприйняття, на думку І. Скоморовської, є здатність висловлювати судження про художні особливості творів, що зображають природу, тварин і людину в різних емоційних станах; вміння обговорювати колективні та індивідуальні результати художньо-творчої діяльності [40].

Мистецькі навички мають діяльнє та творчу спрямованість, яка не повинна обмежуватися лише споглядальною активністю; вона повинна також формувати здатність створювати прекрасне в мистецтві й житті за допомогою мистецької діяльності. Специфічною особливістю мистецької діяльності є те, що вона звернена до особистості людини в цілому. У процесі художньої діяльності дитина отримує широкі можливості для самовираження, розкриття та вдосконалення мистецьких навичок.

Мистецька діяльність завжди має продуктивний характер, тобто, представлена певним результатом, кінцевим продуктом. У мистецькій

діяльності дітей центральною є здатність до сприйняття художнього твору та самостійного створення виразного образу, що відрізняється оригінальністю (суб'єктивною новизною), варіативністю, гнучкістю, рухливістю. Ці показники ставляться як до кінцевого продукту, так і до характеру процесу діяльності, з урахуванням індивідуальних особливостей та вікових можливостей дітей.

Як стверджують педагоги-дослідники (Ю. Бендер [3], І. Біла [4], О. Іваненко [16], Н.П. В. Кардашов [18], О. Писарчук [31] Т. Піроженко [33] та ін.), з усіх існуючих дитячих видів діяльності, саме мистецька діяльність сприяє творчій самоактуалізації та самореалізації дитини. Вона нерозривно пов'язана зі здатністю естетично сприймати, розуміти й створювати мистецькі образи. Яскравим проявом мистецької діяльності є результати образотворчої діяльності дітей. Успішність образотворчої діяльності визначається захопленістю і здатністю дітей вільно використовувати набуті знання, вміння та навички в самому процесі діяльності й знаходити оригінальні рішення поставлених завдань. Творчий пошук у образотворчій діяльності призводить до позитивних результатів.

Аналіз різних точок зору дозволив визначити низку якостей особистості дитини, що формують показники мистецьких здібностей дитини: мистецьке сприйняття та розуміння; естетичне відношення; образотворча діяльність. Зазначені показники дозволили розробити критерії мистецьких здібностей дітей середнього дошкільного віку (див. табл.1.2).

Таблиця 1.2.

Показники та критерії мистецьких здібностей дітей середнього дошкільного віку

Показники	Критерії
Мистецьке сприйняття та розуміння	наявність певного запасу естетичних знань та вражень; розуміння мистецького образу представленого в творі образотворчого мистецтва, його цілісності; здатність сприймати неповторний чуттєвий образ творів образотворчого мистецтва (колір, форму, величину, колірні плями, лінії, унікальність поєднання тощо)

Естетичне відношення	виявляє інтерес до творів мистецтва; виявляє естетичні переживання та відносини (щирість, безпосередність, захопленість, емоційність); розуміє естетичну цінність мистецького образу; усвідомлює виразну роль окремих образотворчих засобів
Образотворча діяльність	використовує різні способи творчих дій (створення нових комбінацій із освоєних раніше елементів; доповнення, заміна, перетворення знайомого матеріалу; використання оригінальних прийомів зображення; самостійний пошук нових способів, швидкість реакції та орієнтування в нових умовах); знаходить адекватні виразно-образотворчі засоби для здійснення мистецьких образів у малюнку; відповідність результатів творчості елементарним мистецьким вимогам: особливості кольорової гами, колориту; характер ліній, виразність форм, силуетів, ритм колірних плям, ліній, форм; своєрідність композиції; «індивідуальний почерк» як особлива манера виконання та вираження емоційного ставлення до образу (показники якості результатів творчості).

Створено автором відповідно до [20], [27], [30], [38], [44], [47].

Отже, трактуючи мистецькі навички як сукупність індивідуальних психофізіологічних особливостей дитини середнього дошкільного віку й нових якісних станів (змін у мисленні, сприйнятті, досвіді життєдіяльності, мотиваційної сфері), що виникають у процесі мистецької діяльності, дозволяють особистості дитини самовиражатися шляхом створення нового оригінального продукту – мистецького твору, ми визначаємо їх у єдності трьох показників: художнє сприйняття та розуміння, естетичне відношення, образотворча діяльність.

Таким чином, формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку є важливим етапом їх розвитку, коли необхідно: *стимулювати творчість*, надаючи дітям можливість вибору і самовираження шляхом обрання матеріалів, з якими вони хочуть працювати; підтримки та заохочення їх творчості, незалежно від того, наскільки вони «правильно» роблять речі; *експериментувати з різними матеріалами*, забезпечуючи доступ

до різноманітних мистецьких матеріалів: фарб, олівців, фломастерів, глини, тканин тощо; заохочуючи дітей використовувати різні інструменти і матеріали для створення своїх творінь; *організовувати творчі проекти*, пропонуючи дітям спільні творчі проекти, де вони можуть працювати разом, обмінюватися ідеями та навіть створювати спільні художні роботи; підтримуючи їх власні ідеї та допомагаючи в реалізації; *заохочувати спостереження і вираження емоцій*, запитуючи дітей про їх враження від різних видів мистецтва й обговорюючи з ними виразні засоби, такі як колір, форма, текстура; *відвідувати художні заходи та галереї*, обговорюючи та аналізуючи разом їхні враження від перегляду творів мистецтва; *розвивати мовлення через мистецтво*, заохочуючи дітей розповідати про свої творіння, використовуючи різноманітні слова та вирази; задаючи питання, спрямовані на розвиток мовлення, такі як «Як ти вирішив(-ла) використовувати ці кольори?» або «Що ти відчуваєш, дивлячись на свою роботу?»; *використовувати ігрові елементи*, впроваджуючи мистецькі завдання в ігрову діяльність. Наприклад, дозвольте дітям створювати костюми для рольових ігор або малювати декорації для сюжетних ігор.

Головне завдання – навчити дітей насолоджуватися творчим процесом та виражати свої думки й почуття через мистецтво. Пріоритетна мета – розвивати у них любов до творчості та самовираження.

1.3. Навчально-виховні можливості художньої праці у формуванні мистецьких навичок дошкільників

Мистецтво є потужним інструментом формування особистості дитини взагалі й середнього віку зокрема; це засіб впливу на розвиток творчих здібностей – здатність індивіда до творчого мислення, самовираження і виявлення оригінальності в творчій діяльності. Вони включають в себе ряд психічних процесів й характеристик, які дозволяють людині виражати себе у мистецтві, науці, літературі, музиці, дизайні чи інших творчих сферах (рис. 1.4).

Рис.1.4. Сутність поняття «творчі здібності»

Творчі здібності виявляються у різних сферах життя і їх розвиток може бути стимульованим через виконання різноманітних видів діяльності, які сприяють творчому вираженню й розширенню границь думки.

Аналізуючи доробки попередників з теми дослідження, ми виокремили поняття «мистецька діяльність», «художня діяльність» й «образотворча діяльність», які досить часто використовуються як синоніми, оскільки вони

пов'язані з творчим процесом та вираженням ідей через мистецтво. Однак, можна виокремити певні відмінності в їхньому використанні та в сферах, на які вони зазвичай посилаються.

Мистецька діяльність є більш загальним терміном і охоплює широкий спектр творчих виразних дій, які можуть включати в себе художнє та образотворче вираження. В мистецькій діяльності акцент може бути зроблений на різних аспектах мистецтва, таких як живопис, скульптура, музика, танець, театр і т.д.

Художня діяльність частіше за все використовується для позначення творчих процесів у вузькому контексті мистецтва, зокрема образотворчого мистецтва (живопис, графіка, скульптура тощо). Фокус може бути зосереджений на розробці конкретних витворів мистецтва або вивченні художніх технік.

Термін «*образотворча діяльність*» зазвичай використовується для визначення творчих процесів, спрямованих на створення образів, форм, кольорів та композицій. Він може включати в себе як художні техніки, так і інші форми вираження, такі як декоративно-прикладне мистецтво, робота з матеріалами, оформлення і т.д.

Отже, відмінність між цими термінами досить тонка і їх використання може залежати від конкретного контексту або освітньо-методичного підходу. У всіх випадках, ці терміни охоплюють різні аспекти творчості і вираження через мистецтво (рис 1.5).

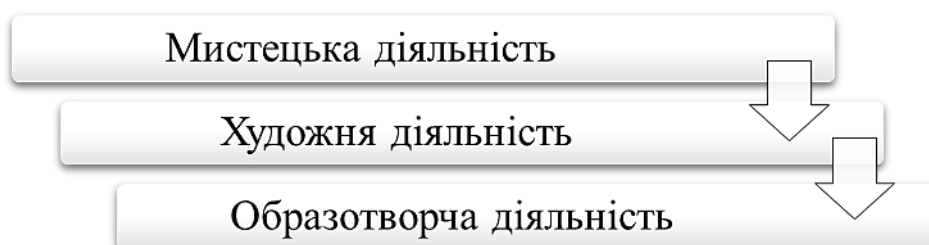

Рис. 1.5. Залежність понять «мистецька діяльність», «художня діяльність» й «образотворча діяльність»

Незважаючи на відмінності між зазначеними видами діяльності, фундаментом будь-якої з них є уява дитини – психічний процес, який має потужний вплив на розвиток особистості дошкільника. Мистецька діяльність (а разом з нею художня і образотворча) – «це цілий світ дитячих уявлень та їх відображення доступними засобами і способами» [36, с. 34].

У дітей середнього дошкільного віку існує така тенденція взаємодії дорослого (батьків, вихователів, педагогів) з дитиною, коли останні звикають до виконання регулярних вказівок з боку перших. Результатом такого процесу є розгубленість дітей, коли необхідно щось виконати самостійно. Життя побудоване так, що в нас немає певних прикладів, схем, алгоритмів прийняття того чи іншого рішення. Кожний сам його приймає з огляду на свій розсуд, досвід, інтелектуальні здібності тощо. Вирішити це питання допоможе саме орієнтування освіти на розвиток творчих здібностей, які в свою чергу формують самостійність без вимагання прямого наслідування або нав'язування алгоритму дій. Кожна дитина здійснює власний самостійний пошук своїх варіантів рішення певного завдання з правом помилок [38].

О. Маєвська зазначає, що у формуванні мистецьких навичок доцільно виділяти чотири ключові компоненти: 1) теоретичні знання, що включають формування мистецьких понять, сприйняття і запам'ятовування мистецтва, уяву, логіку; 2) спеціальні вміння і навички, які передбачають засвоєння спеціальних технологічних прийомів; 3) прагнення до творчої самореалізації, що поєднує стимулювання діяльності й поведінки, мотивацію, силу волі; 4) духовні, моральні, естетичні цінності, в основі яких засвоєння здобутків і цінностей мистецької культури [23, с.78].

На наш погляд саме художня праця є ефективним засобом для формування мистецьких навичок дошкільника середнього віку, оскільки це вид художньої діяльності, де здійснюється робота з різними матеріалами, в процесі якої дитина створює корисні й естетично значущі речі.

Заняття художньою працею роблять внесок у психічний розвиток дитини. Вони сприяють розвитку просторових уявлень, практичного освоєння

деяких фізичних закономірностей, пізнання властивостей різних матеріалів. Дитина має різноманітність практичних дій, набуває так званої ручної вмілості. Заняття з художньої праці сприяють пізнанню навколишньої дійсності, розвивають просторово-конструктивне мислення, зорову пам'ять, дрібну моторику рук, також позитивно позначаються на становленні промови дітей. У дитини виникає творче ставлення до оточуючого, що є найважливішою передумовою для подальшої трудової діяльності (див. табл. 1.3).

Таблиця 1.3.

**Навчально-виховні можливості художньої праці у формуванні
мистецьких навичок дошкільників**

Особливості розвитку	Діяльність
Розвиток моторики	Малювання великими красками, ліплення з глини, різцем для вирізання
Сприяння творчому мисленню	Творчі завдання: створення своєї власної історії та образів
Вивчення кольорів та форм	Експерименти з різними кольорами та формами через малювання
Ознайомлення з образотворчими елементами	Лінійне малювання, ліплення з різних матеріалів, вирізання паперу
Розвиток емоційної сфери	Вираження своїх почуттів через створення малюнків або скульптур
Розвиток спостережливості	Малювання та ліплення за об'єктами, які діти бачать
Розвиток комунікативних навичок	Спільна творча діяльність, обговорення власних робіт
Стимулювання самовираження	Створення особистого малюнка чи об'ємної роботи
Виховання культури та естетики	Дослідження і відтворення творів відомих художників
Розвиток пам'яті та концентрації	Виконання завдань, які вимагають уважності і запам'ятовування

Тож, художня праця в дошкільному дитинстві є, насамперед, засобом розвитку сфери почуттів, естетичного смаку, розуму, творчих сил, тобто загального розвитку дитини.

Творчість та уява активно формуються засобами «дитячих» видів діяльності – сприйняття казок, самостійні твори, ігри, різновиди художньої творчості. Ефективним засобом розвитку творчого потенціалу дошкільнят, на думку багатьох вчених, є продуктивні види діяльності, зокрема ручна праця.

Ручна праця дітей є самостійним виготовленням виробів із застосуванням найпростіших інструментів. Праця ця, як правило, несе практичну, певною мірою корисну спрямованість. Усвідомлення дітьми доцільності своєї трудової діяльності значно впливає на її якість, на ставлення кожної дитини до процесу і результату праці.

Індивідуальний характер художньої праці (мається на увазі, що навіть при колективній роботі кожен із дітей виконує її якийсь відсоток власними руками), за умови послідовного заохочення до неї всіх дітей, дозволяє фіксувати й коригувати деякі недоліки.

Праця стає дієвим засобом виховання і розвитку особистості тільки тоді, коли вона природно входить у повсякденне життя дитячого садка, спрямований на задоволення дитячих інтересів, посильний для дитини.

Виконання колективних завдань розвиває в дітей середнього віку вміння домовлятися між собою, підпорядковувати свої інтереси й бажання спільній меті, виховує почуття товариства, взаємодопомоги, відповідальності, розвиває ініціативу, кмітливість. У процесі виконання колективних завдань образотворчого характеру діти навчаються самостійно планувати майбутню роботу, узгоджувати свої дії із загальним планом, продумувати послідовність її виконання, підбирати та використовувати необхідний образотворчий матеріал. У той самий час у колективних роботах яскраво розкриваються індивідуальні особливості дітей, формуються здібності.

Ручна праця – це творча робота дитини з різними матеріалами й можливістю взаємодії різних матеріалів і технік для створення різноманітних

виробів, іграшок, корисних й естетично значущих предметів і виробів для прикраси побуту. У процесі роботи у дітей виходить реальний та привабливий продукт (сувенір, упаковка, іграшка, подарунок мамі тощо). При створенні красивих виробів дитина враховує естетичні якості матеріалів на основі уявлень, знань, практичного досвіду, набутих у процесі трудової діяльності й на заняттях з художньої праці.

О. Лужна говорить, що «здатність розуміти прекрасне розумом і серцем найуспішніше розвивається тоді, коли дитина активно відтворює художні образи у своїй уяві при сприйнятті творів мистецтва, одночасно беручи участь у доступних йому формах художньої діяльності» [22].

Розвивати творчість дітей можна різними шляхами, у тому числі впродовж роботи з різними матеріалами, що включає різні види створення предметів, виробів композицій з пластиліну, паперу, тканини. У процесі роботи з цими матеріалами діти пізнають властивості, можливості їх перетворення, прийоми приєднання та використання їх у різних композиціях.

Поряд з конструктивними вміннями (складання, з'єднання, скручування, накладення, мазання тощо.) формується вміння цілеспрямовано розглядати й аналізувати предмети, порівнювати їх між собою, виділяти в них спільне і різне, робити висновки та узагальнення, творчо мислити. Аналізуючи умови завдання, поставленого дорослим, дитина шукає способи його вирішення, навчається планувати й контролювати, організовувати свою діяльність.

У процесі створення виробів у дітей закріплюються знання еталонів форми та кольору, формуються чіткі й досить повні уявлення про предмети і явища навколишнього життя. Ці знання й уявлення міцні оскільки річ, зроблена самою дитиною, з'єднана з ним живим нервом, і все, що передається його психіці цим шляхом, буде вважатись «живішим», інтенсивнішим, глибшим і міцнішим того, що піде по чужому, фабричному і часто дуже бездарному шаблону, яким є більшість наочних навчальних посібників.

Створення виробів спікає дітей отримувати велике задоволення, якщо вони виходять і велику прикрасу, якщо образ не вийшов. Тому у дитини і

виховується бажання досягати позитивного результату – діти дбайливо ставляться до виробів, зроблених своїми руками: не ламають їх, не дозволяють іншим зіпсувати їх, дарують своїм близьким.

Весь процес художньої праці слід будувати за такими принципами навчання (рис.1.6):

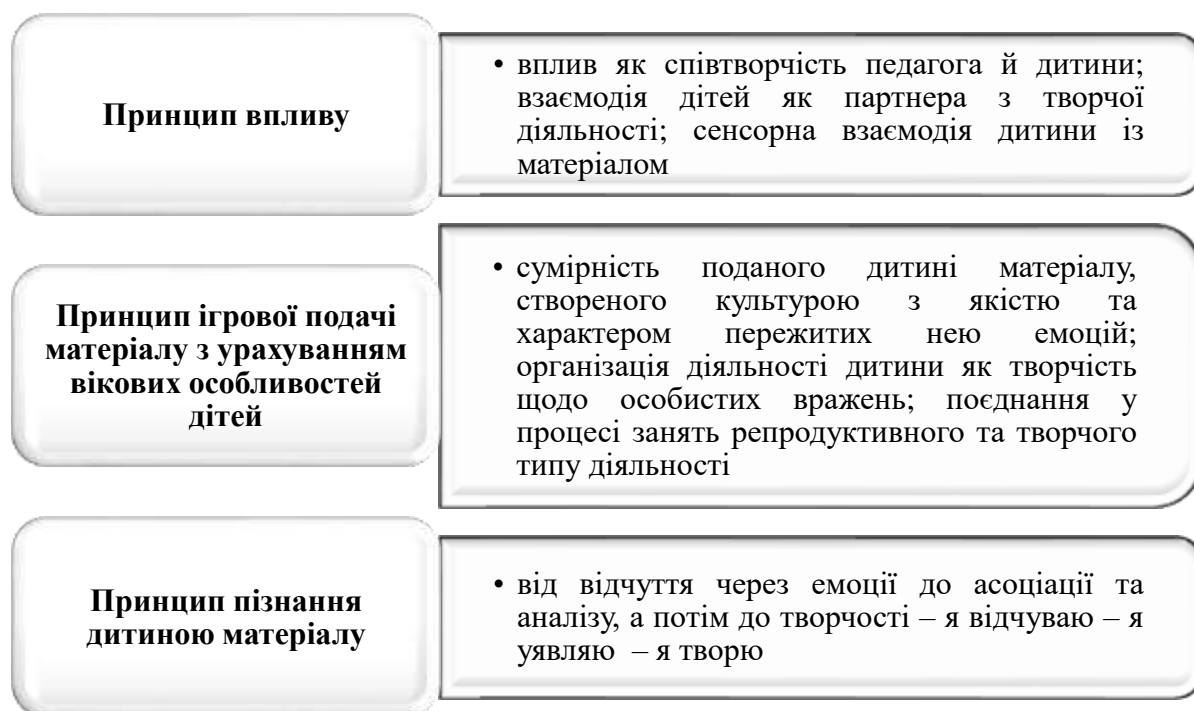

Рис. 1.6. Принципи навчання в процесі художньої праці

З теорії та практики педагогіки відомо, що компонентами дитячої творчості є уява, активність, самостійність, ініціатива.

Творчий процес художньої праці супроводжується активною роботою творчої уяви, що є передумовою ефективності засвоєння нових знань, умовою творчого перетворення навколишньої дійсності, сприяє саморозвитку особистості.

Активність проявляється, перш за все, у своєму бажанні повно і до кінця реалізувати свій задум й у процесі ручної праці має творчий характер.

Уміння переносити вміння та навички з одних умов до інших, пошук способів і прийомів створення виразного образу – є показником самостійності у художньо-творчій діяльності дошкільника.

Ініціатива проявляється в тому, наскільки дитина, спираючись на власний досвід, керуючись фантазією, задумом, ставленням до виробу, розширює межі змісту продукту своєї творчості.

Враховуючи перелічені знання про компоненти дитячої творчості, на заняттях з художньої праці вирішуються такі завдання:

- дати знання про використання різних видів образотворчих матеріалів у житті людини;
- формувати уявлення про практичну художню діяльність, що сприяє розвитку творчого початку;
- формувати у дітей міцні вміння та навички дії з різними матеріалами для дитячої творчості;
- створювати умови для експериментування з різними матеріалами, інструментами, образотворчими техніками;
- підтримувати особистісний творчий початок, вміння втілювати у художній формі свої уявлення, переживання, думки, почуття, виявляти ініціативу;
- розвивати самостійність у поєднанні знайомих технік для надання дитячому продукту ще більшої виразності та індивідуальності;
- розвивати фантазію, уяву та індивідуальний почерк;
- розвивати сенсомоторні навички (тактильної, зорової пам'яті, координації дрібної моторики рук);
- виховувати естетичне сприйняття навколишнього світу, творчу активність.

Художня праця у дошкільному віці є потужним інструментом для навчання й розвитку мистецьких навичок у дітей. Цей вид діяльності сприяє всебічному розвитку особистості дитини, включаючи креативність, фантазію, моторику, вираження емоцій та інші аспекти. Взаємодія з різними матеріалами і формами мистецтва допомагає дошкільникам отримувати комплексний досвід та розвивати мистецькі навички, які будуть корисними для їхнього

загального розвитку. Займаючись художньою працею дитина озброюється вміннями й навичками, розвиває інтелектуальну і творчу активність, навчається планувати свою діяльність, здійснювати задумане, конструювати вироби, вносити зміни у процес виготовлення, технологію. У дітей формується вміння порівнювати, аналізувати, відкривати щось нове, робити оригінальні висновки, виникає бажання перетворювати навколишній світ за законами краси.

Висновки до розділу 1

Здійснений теоретичний аналіз формування мистецьких навичок у дітей дошкільного віку дозволив нам визначити, що *мистецька освіта дошкільників* – це процес, спрямований на залучення дітей до цінностей культури в межах оволодіння знаннями про мистецтво, про художню картину світу, відображену в ньому, про способи передавання естетичних уявлень про світ у різних видах творчої діяльності (образотворчій, мовленнєвій, театралізованій, музичній), розвиток прагнення передавати свої почуття, емоції, ставлення до світу, людей, самого себе.

Виокремлено особливості мистецької освіти дошкільників, які залежать від компонентів досліджуваного поняття (розвиток емоційно-ціннісного ставлення до краси, мистецтва, мистецької діяльності; розвиток когнітивної сфери засобом мистецтва та під час мистецької діяльності; формування навичок мистецької діяльності), серед яких творчий процес, емоційний розвиток, розвиток моторики, соціальна взаємодія, індивідуалізація та унікальність, педагогічний підхід, ігри, інтердисциплінарність

Довели, що художня праця є потужним засобом формування мистецьких навичок у дітей дошкільного віку через: розвиток творчості і уяви; моторики; ознайомлення з кольорами та формами; вивчення й використання образотворчих елементів; сприяння розвитку емоційної сфери; розвитку

спостережливості; комунікативних навичок, стимулювання самовираження; виховання культури та естетики; розвиток пам'яті та концентрації.

Художня праця виступає важливим засобом мистецької освіти, створюючи сприятливі умови для розвитку естетичного сприйняття та емоцій, які поступово трансформуються в естетичні відчуття та сприяють формуванню естетичного ставлення до дійсності. Безпосереднє естетичне відчуття, що виникає при сприйнятті красивого предмета, охоплює різні аспекти, такі як відчуття кольору, пропорцій, форми. Процес створення художнього виробу сприяє розвитку у дитини спостережливості, естетичного сприйняття, розвитку художнього смаку та творчих здібностей. Найважливішою умовою розвитку творчості дітей на заняттях з художньої праці є створення творчої атмосфери, що сприяє процесу опанування різними видами мистецьких технологій.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ НАВИЧОК ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ

2.1. Methodика формування мистецьких навичок дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці

Дорослі й діти постійно стикаються з художніми та естетичними явищами. У сфері духовного життя, повсякденної праці, спілкування з мистецтвом і природою, у побуті, у міжособистісному спілкуванні – скрізь прекрасне й потворне, трагічне й комічне відіграють істотну роль. Нині проблема художньо-естетичного розвитку особистості, формування її естетичної культури одне з найважливіших завдань, які стоять перед освітою.

Художньо-естетичний розвиток здійснюється за допомогою мистецтва. Тому його зміст має охоплювати ознайомлення та прилучення дошкільнят до різних видів мистецтва – до літератури, музики, образотворчого мистецтва. Цій меті служить вимога Базового компонента дошкільної освіти, що є державним стандартом дошкільної освіти України, а саме одне із загальних положень «Дитина в світі культури». Це положення чітко зорієнтовано на забезпечування розвитку особистості, мотивації та здібностей дітей у різних видах діяльності й охоплювати наступні структурні одиниці, що представляють певні напрямки розвитку освіти дітей:

– художньо-естетичний розвиток передбачає розвиток передумов ціннісно-сміслового сприйняття і розуміння творів мистецтва (словесного, музичного, образотворчого, світу природи; становлення естетичного відношення до навколишнього світу; формування елементарних уявлень про види мистецтва; сприйняття музики, художньої літератури, фольклору; персонажів художніх творів, реалізацію самостійної творчої діяльності дітей (образотворчої, конструктивно-модельної, музичної та ін.).

Не менш важливою стороною змісту художньо-естетичного розвитку є його спрямованість на особистісний розвиток дітей у період дошкільного дитинства.

У малюка 4-5 року життя підвищується чутливість до сигналів зовнішнього світу, можливість їх аналізу й синтезу; прокладаються нові зв'язки у корі великих півкуль, йде посилене накопичення запасу вражень та уявлень. І предмети найближчого оточення, і вчинки людей, і події суспільного життя в міру дорослішання дитини все більше привертають її увагу, закликають вдивлятися, шукати пояснення, стимулюють її уяву, думки [37].

Діти середньої дошкільного віку помічають лише окремі ознаки явища, користуються дуже лаконічними виразами, іноді дуже кумедними оцінками. У дітей активно розвивається наслідування у найпростіших видах художньої та ігрової діяльності, формуються нові інтереси й потреби.

Образотворча діяльність зароджується в ранньому та продовжує розвиватися у дошкільному віці.

Засобами образотворчої діяльності для дітей середнього дошкільного віку є:

- малювання;
- аплікація;
- ліплення;
- конструювання.

Метод спостережень є основою всієї системи художньо-естетичного розвитку. Від того, наскільки у дітей буде розвинене вміння спостерігати навколишнє, встановлювати зв'язки між явищами дійсності, виділяти загальне та індивідуальне, залежить успіх розвитку їх творчих здібностей.

Ігрові прийоми виховання – використання моментів гри у процесі образотворчої діяльності належить до наочно-дійовим прийомам навчання. Чим менше дитина, тим більше місце у її вихованні і навчанні повинна займати

гра. Ігрові прийоми виховання сприятимуть залученню уваги дітей до поступового завдання, полегшують роботу мислення та уяви.

Результат дослідження показав, що всі методи та прийоми образотворчої діяльності, що сприяють художньо-естетичному розвитку дошкільнят, більш ефективні при комплексному їх використанні.

Інтегрований підхід у дошкільних закладах – одне з найбільш важливих і актуальних завдань. Організація цього процесу багато в чому залежить від уміння педагога формувати інтереси дітей, їх потреби, долучати до основ культури, мистецтва, до різних видів художньої діяльності.

Використання методу проєктів у роботі з дітьми середньої групи з художньо-естетичного розвитку засобами образотворчої діяльності встановлює систему зв'язків між окремими компонентами цих процесів – між мистецтвом і творчістю, хоча кожен вид художньої діяльності дітей має свою специфіку, свої засоби образної виразності. На сьогоднішній день актуальним є принцип інтеграції, що поєднує всі освітні галузі.

Художньо-естетичний розвиток – це цілеспрямований процес формування творчо активної особистості дитини, здатної сприймати та оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, потворне в житті й мистецтві, жити та творити «за законами краси».

Основною метою художньо-естетичного розвитку дошкільників є:

- розвиток можливості художнього бачення світу;
- долучення до світу мистецтва;
- розвиток художньо-творчих здібностей.

Основними педагогічними засобами художньо-естетичного розвитку дітей середнього дошкільного віку є:

- мистецькі матеріали (застосування різних матеріалів для творчості, такі як фарби, олівці, кольоровий папір, глина, тканини та інші; забезпечення доступу до природних матеріалів, таких як листя, квіти, гілки, для творчості на свіжому повітрі);

- музичні засоби (музичні ігри, руханки, танці для розвитку виразності та музичних навичок);
- образотворча, декоративна діяльність (ліплення, аплікації, витинанки та інші види образотворчої діяльності);
- драматична діяльність та рольові ігри (організація рольових ігор, де діти можуть втілювати різні персонажі й виражати свої почуття);
- літературні засоби (казки, поезія та художня література для обговорення художніх аспектів, розвитку мовлення та фантазії)
- екскурсії та позакласні заходи (відвідування мистецьких заходів, галерей, музеїв, щоб діти отримували нові враження та натхнення);
- використання технологій (комп'ютерні програми для малювання, аудіо та відеоматеріали для творчих проєктів)
- педагогічні ігри та вправи (створення ігор, які спрямовані на розвиток художніх та естетичних здібностей, такі як гра «Вгадай Образ», «Малювання на музику» тощо);
- рефлексія та обговорення (обговорення результатів та вражень від художньої діяльності).

Методи та прийоми образотворчої діяльності, що сприяють художньо-естетичному розвитку дошкільників, є більш ефективними при комплексному їх використанні, тобто при інтеграції освітніх областей, а саме, при використанні освітньої технології – методу проєктів.

Метод проєктів – це педагогічна стратегія, що включає в себе довгострокове планування і виконання комплексу завдань з метою досягнення конкретної мети чи результату. В контексті формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку метод проєктів може бути дуже ефективним, оскільки він сприяє інтеграції знань й навичок через практичні, творчі завдання.

Основні етапи методу проєктів у формуванні мистецьких навичок дітей середнього дошкільного віку: 1) визначення теми проєкту (рекомендації:

обирайте тему, яка відповідає інтересам дітей та сприяє розвитку мистецьких навичок. Наприклад, «Моя казкова країна» або «Мистецтво природи»; 2) планування та організація (розробіть план проєкту, визначаючи основні етапи і завдання; забезпечте доступ до необхідних матеріалів й ресурсів); 3) залучення дітей (проінформуйте дітей про проєкт та зацікавте їх участь; давайте дітям можливість висловлювати свої ідеї та пропозиції); 4) творча діяльність (включайте різні види мистецької діяльності, такі як малювання, ліплення, вирізання, аплікація, створення об'ємних композицій тощо; сприяйте вираженню індивідуальності кожної дитини у творчих завданнях); 5) співпраця та групова робота (проєкти можуть включати елементи групової діяльності, де діти співпрацюють над створенням спільного твору; сприяйте обміну ідеями та допомагайте дітям взаємодіяти між собою); 6) поділ на етапи та завдання (розділіть проєкт на конкретні етапи та надайте дітям конкретні завдання для виконання; визначте терміни виконання кожного етапу); 7) обговорення та рефлексія (здійснюйте регулярні обговорення результатів і вражень від творчої діяльності; сприяйте взаємній оцінці й обговоренню творів одне з одним); 8) створення виставок та презентацій (дозвольте дітям виразити свої думки і враження від створених творів); 9) оцінювання та заохочення (зосереджуйте увагу на процесі розвитку і творчості, а не тільки на кінцевому результаті; заохочуйте ініціативу та стимулюйте самовираження) [20].

Метод проєктів вимагає від педагога гнучкості й уміння адаптуватися до потреб групи дітей. Він сприяє розвитку мистецьких навичок, творчості та комунікативних вмінь у дітей середнього дошкільного віку.

Успішність художньо-естетичної діяльності визначається захопленістю та здатністю дітей вільно використовувати набуті знання, вміння та навички у самому процесі діяльності й знаходити оригінальні рішення поставлених завдань. У дітей постійно розвивається творче, гнучке мислення, фантазія та уява. Творчий пошук у конкретному виді діяльності призводить до позитивних результатів.

Формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці вимагає від педагогів системного та творчого підходу, а саме:

1. *створення стимулюючого середовища:*

- забезпечте доступ до різноманітних матеріалів та інструментів для творчості, таких як фарби, олівці, папір, глина тощо;
- організуйте простір для художньої діяльності, де діти можуть вільно виражати свою творчість;

2. *розвиток моторики рук:*

- включайте різноманітні види художньої діяльності, які сприяють розвитку моторики рук, такі як малювання, ліплення, вирізання;
- сприяйте розвитку координації рухів через різноманітні завдання;

3. *стимулювання творчої уяви:*

- заохочуйте дітей вигадувати свої власні історії та образи через мистецьку діяльність;
- давайте дітям свободу вибору теми та ідеї для своїх творчих проєктів.

4. *групова та індивідуальна робота:*

- організуйте колективні проєкти, де діти можуть співпрацювати та обмінюватися ідеями;
- надавайте можливість для індивідуальної творчості, де кожна дитина може розвивати свої унікальні здібності;

5. *використання різноманітних технік:*

- експериментуйте з різними художніми техніками, такими як аплікація, акварель, ліплення з різних матеріалів.
- залучайте дітей до роботи з природними матеріалами та нестандартними інструментами;

6. *ігровий підхід:*

- використовуйте ігри та рольові ситуації для створення художніх творів;

- організуйте творчі ігри, які стимулюють фантазію та творчість;
- 7. *організація виставок:*
 - проводьте виставки робіт дітей, де вони можуть представити свої творіння та отримати позитивний відгук;
 - створіть атмосферу цікавості та гордості за власну творчість;
- 8. *педагогічний супровід:*
 - надайте педагогічну підтримку та навчання, допомагаючи дітям розуміти різні аспекти мистецтва;
 - спонукайте до обговорення творів та висловлення власних ідей;
- 9. *звітування та поширення досвіду:*
 - організуйте звітні заходи та відкриті уроки для батьків, де діти можуть демонструвати свої досягнення;
 - сприяйте обміну досвідом між педагогами й впровадженню кращих практик.

Пропонуємо узагальнену систему взаємопов'язаних методів, завдяки яким у дітей середнього дошкільного віку може бути сформовані мистецькі навички в процесі художньої праці (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Методи формування мистецьких навичок в процесі художньої праці

МЕТОДИ			
<i>Основні</i>		<i>Допоміжні</i>	
<i>Словесні</i>	<i>Практичні</i>	<i>Наочні</i>	<i>Інтерактивні, інноваційні</i>
Розповідь Бесіда <ul style="list-style-type: none"> • репродуктивна • евристична • вступна • поточна • підсумкова Обговорення Пояснення	Проектування Інтерпретація Експериментування Стимулювання Виставка Змагання Конкурс Заохочення Арт-кроссинг	Спостереження Екскурсія <ul style="list-style-type: none"> • Реальна • Прогулянка • Поїздка • Похід • Віртуальна Ілюстрування Демонстрація	Ігрові технології Що? Де? Коли? Брейн-ринг Вікторина Рольові, ситуативні Робота в малих групах Акваріум

Словесне малювання Робота з книгою Доповнення Коментар Опис художнього твору Фасилітація Вербалізація змісту художніх т ворів	Вправи <ul style="list-style-type: none"> • підготовчі • пробні • тренувальні • творчі • графічні • технічні Майстер-клас Досліди Наслідування і копіювання Імпровізація	<ul style="list-style-type: none"> • Трудових дій • Художня репрезентація об'єктів • Віртуальни й підручник • Презентація • Відеофільм • Моделюван ня Майстер-клас <ul style="list-style-type: none"> • Показовий • Слухання аудіоуроків • Обстеження • Використан ня технічних засобів 	Карусель Робота в парах Арт-терапія Нейрографіка Мандала Майндмешпінг Мозковий штурм Читаємо і запитуємо Дизайн- мислення
---	--	---	--

Ці методичні підходи допомагають створити стимулююче та ефективне середовище для розвитку мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку.

Вибір методів, змісту, засобів навчання дошкільнят базується на інтеграції різних видів творчої діяльності (образотворчої, музичної, мовної, театралізованої), які є факторами формування в дітей середнього віку здатності сприймати та відчувати естетичні цінності.

Основне завдання, яке стоїть перед закладом дошкільної освіти – це завдання повноцінного та різнобічного розвитку дитини, раннє виявлення і розвиток творчих здібностей. Естетичне виховання та навчання пронизує всю організацію життєдіяльності дитини. «Доброзичлива, радісна атмосфера навчання, яка наповнена поетапним відкриттям для себе соціального світу, дає можливість виховувати особистість, яка відчуває потребу й інтерес до здобуття знань» [47].

Заклад дошкільної освіти свою діяльність вибудовує в єдиній системі естетичного виховання і ставить перед собою певні (провідні) завдання:

- виробляти у дітей потребу в отриманні нових знань та накопичення досвіду;
- залучати дошкільнят у різні види діяльності та залучати їх до естетичної культури;
- розвивати естетичний смак і уявлення дошкільнят;
- формувати високі естетичні й духовні почуття.

Для реалізації цих завдань, спрямованих на розвиток художньо-естетичних здібностей, застосовуються такі напрямки педагогічної діяльності:

- спрямування роботи на завдання творчого і пізнавального характеру, творчі завдання;
- проведення будь-якого заняття на високому естетичному рівні;
- узагальнення знань через дозвільні та виховні форми діяльності».

Необхідно, щоб робота вихователя будувалася на науковій основі та проводилася за конкретною програмою, яка враховує сучасний рівень розвитку різних видів мистецтва з дотриманням принципу поступовості, поетапного ускладнення вимог та диференційованого підходу до умінь та знань дітей різного віку.

Сьогодні особливо актуальною є проблема формування художньо-естетичних здібностей і подолання культурного дефіциту, відчуження людей від загальнолюдських орієнтирів та ідеалів, культури. В таких умовах різко зростають вимоги до духовного становлення молодого покоління. Одним із шляхів виховання цілісної та гармонійної особистості, здатної самостійно та вільно орієнтуватися у світі цінностей виступає формування у неї чітких естетичних уявлень, і, насамперед, в організованій планомірній діяльності дитячого освітнього закладу.

Отже, розвиток художньо-естетичних здібностей у людини відбувається на всіх етапах розвитку та становлення особистості, починаючи з раннього

дитинства. Саме на етапі середнього дошкільного віку відбувається інтенсивний розвиток художньо-естетичних здібностей, а також розширення чуттєвого досвіду засобами різних продуктивних видів діяльності.

2.2. Презентація методичних рекомендацій до занять з художньої праці для дітей середнього дошкільного віку

Проблема розвитку дитячої творчості нині є однією з найактуальніших проблем, адже йдеться про найважливішу умову формування індивідуальної своєрідності особистості на початкових етапах її становлення. Конструювання та ручна праця, а також гра, малювання – особливі форми власне дитячої діяльності. Інтерес до них у дітей залежить від того, наскільки умови й організація праці дозволяють задовольнити основні потреби дитини цього віку, а саме:

- бажання практично діяти з предметами, яке вже не задовольняється простим маніпулюванням із ними, як це було раніше, а передбачає отримання певного осмисленого результату;
- бажання відчувати себе здатним зробити щось таке, що можна використовувати і здатне викликати схвалення оточуючих.

Розвивати творчість дітей можна по-різному, у тому числі й роботою з підручними матеріалами, яка включає різні види створення образів предметів з тканини, природного і непридатного матеріалів. У процесі роботи з цими матеріалами діти пізнають властивості, можливості їх перетворення й використання їх у різних композиціях. У процесі створення виробів у дітей закріплюються знання еталонів форми і кольору, формуються чіткі й досить повні уявлення про предмети та явища навколишнього життя. Ці знання й уявлення міцні оскільки ніч, зроблена самою дитиною, з'єднана з нею живим нервом, і все, що передається її психіці цим шляхом, буде незмірно живіше, інтенсивніше, глибше і міцніше того, що піде по чужому, фабричному і часто

дуже бездарному вигадуванню, яким є більшість наочних навчальних посібників [40].

Діти вчаться порівнювати різні матеріали між собою, знаходити загальне й відмінності, створювати вироби тих самих предметів з паперу, тканини, листя, коробок, пляшок тощо. Створення виробів доставляє дітям величезне задоволення, що вони вдаються і велику прикрість, якщо образ не вийшов. У той самий час виховується в дитини прагнення досягати позитивного результату. Необхідно зауважити той факт, що діти дбайливо поведуться з іграшками, виконаними своїми руками, не ламають їх, не дозволяють іншим зіпсувати виріб.

Саме тому нами було розроблена програма розвитку мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку на заняттях з художньої праці, метою якої є розвивати пізнавальні, конструктивні, творчі та художні здібності у процесі створення образів, використовуючи різні матеріали і техніки.

Завдання програми:

- 1) Навчання дітей різним прийомам перетворення паперу, тканини, природного та непридатного матеріалів.
- 2) Розвиток уяви, вміння бачити незвичайне у звичайних предметах, розвиток художньо-творчих здібностей і творчості дітей.
- 3) Виготовлення дітьми атрибутів для сюжетно-рольових та дидактичних ігор, ігор-драматизацій, використання дитячих виробів для оформлення інтер'єру дошкільного закладу.
- 4) Виготовлення виробів разом із батьками.
- 5) Виховання працьовитості, акуратності, бажання доводити розпочату справу до кінця.

Напрями роботи: розвиток творчих здібностей; художньо-естетичний розвиток; пізнавальний розвиток.

Починаючи роботу зі створення виробів із різних матеріалів, основну увагу слід звернути на освоєння дітьми основних прийомів. Але це не означає,

що потрібно вилучити творчі завдання. Часто навчання технічним прийомам йде паралельно з недостатнім розвитком творчості дітей.

Доцільно перед навчанням дітей роботі з природним та неприродним матеріалом (тканиною, папером) провести заняття зі знайомства із властивостями цих матеріалів. При ознайомленні з різними способами перетворення матеріалів найбільш використовуваний метод – виготовлення виробу. На перших заняттях йде повний показ із докладним поясненням своїх дій. У міру набуття дітьми необхідного досвіду, їх все частіше слід залучати до показу. При ознайомленні дошкільнят з різними техніками (матеріалами) можна використовувати поетапний показ. Діяльність дітей із перетворення різних матеріалів вважається не тільки цікавою для них, а разом із тим сприяє формуванню комбінаторних умінь і творчості. А використання на заняттях художньої літератури та сюрпризних моментів роблять її ще більш захоплюючою, і допомагає долати труднощі, що виникають. Широке використання ігрових прийомів впливає позитивно на емоції дітей, які у свою чергу впливають в розвитку творчості дошкільнят.

Використання тематичного принципу побудови занять дозволяє варіювати їх залежно від умінь та навичок дітей, досягати значного результату. Тематичні цикли дають можливість створювати з дітьми з різних матеріалів загальні композиції, що дозволяють використовувати їх в оформленні групи, дошкільного закладу, дає змогу об'єднати дітей у групи для колективних робіт. Колективна форма проведення занять допомагає створювати цікаві багатопланові й барвисті композиції, позитивно впливає на морально-естетичний розвиток дитини, сприяє вмінню погоджувати свої бажання з бажаннями інших дітей, допомагати один одному у складних ситуаціях. Форми об'єднання використовуються різні: парами, невеликими групами, всією групою, кожен окремо для з'єднання у спільну композицію.

Принципи побудови освітнього процесу:

1. Від простого до складного
2. Системність робіт

3. Принцип тематичних циклів

4. Індивідуальний підхід

Методи та прийоми навчання:

1. Наочні (показ педагога, приклад, допомога)

2. Словесні (пояснення, опис, заохочення, переконання, використання скоромовок, прислів'їв та приказок).

3. Практичні (самостійне та спільне виконання виробу).

Етапи роботи

Весь освітній цикл поділяється на 3 етапи:

1 етап – знайомство з властивостями матеріалів.

2 етап – навчання прийомів виготовлення.

3 етап – виготовлення виробів.

Робота з педагогами передбачає: бесіди, консультації та поради щодо виготовлення того чи іншого виробу, семінари-практикуми.

Робота з батьками передбачає: створення інформаційних стендів, індивідуальні консультації, майстер-класи, анкетування, батьківські зустрічі, семінари-практикуми.

Очікуваний результат:

- Познайомляться з різними матеріалами та їх властивостями.
- Освоять навички роботи з ножицями та клеєм.
- Навчаться деяких прийомів перетворення матеріалів.
- Навчаться бачити незвичайне у звичайних предметах
- Розвинуть дрібну моторику рук.

Форми підбиття підсумків реалізації цієї програми є: виставки, відкриті заходи, участь у оглядах, конкурсах дитячого садка, селища, району, округу.

Запропонована програма є варіативною, тобто у разі необхідності допускається коригування змісту та форм занять, часу проходження матеріалу.

Зміст діяльності вихователя у рамках програми розвитку творчих здібностей дітей показано на рис. 2.1, 2.2, 2.3.

Рис 2.1. Робота з дітьми

Рис 2.2. Робота з колегами

Рис 2.3. Робота з батьками

Програма розвитку мистецьких здібностей дітей середнього дошкільного віку на заняттях художньої праці можуть включати різноманітні завдання та активності, спрямовані на розвиток творчості, моторики та виразності. Нижче подано загальні напрямки та ідеї, які можна враховувати при розробці таких програм:

- *елементарні мистецькі техніки*: вивчення основних технік малювання, таких як лінії, круги, прямокутники; використання різних видів фарб та олівців для експериментів із кольорами та текстурами;

- *об'ємні техніки*: виробництво об'ємних творів за допомогою ліплення з пластиліну чи глини; спроби з створення об'ємних картин за допомогою різних матеріалів;

- *творча робота з природними матеріалами*: використання природних матеріалів (листя, гілки, каміння) для створення композицій та аплікацій; експерименти з розфарбовуванням природних матеріалів.
- *інтеграція технологій*: використання сучасних технологій для творчості, таких як комп'ютерні програми для малювання чи робота з відображенням; запозичення елементів технологій у створенні мультимедійних творів;
- *рольова гра та художнє оформлення*: створення декорацій та об'ємних образів для рольових ігор; оформлення простору художньою творчістю дітей.
- *групові проекти*: сприяння колективним творчим проектам, таким як створення великих об'ємних іграшок чи муралів; організація спільних творчих завдань для розвитку комунікативних та командних навичок;
- *експерименти з формами та кольорами*: дослідження та експерименти з різними формами та їх поєднанням; розгляд взаємодії різних кольорів та їх вплив на емоційний стан;
- *виставки та презентації*: проведення виставок, де діти можуть показати свої творчі роботи батькам та іншим дітям; презентації та обговорення власних творів для розвитку публічних виступів.

Важливо, щоб програма була гнучкою та враховувала індивідуальні особливості дітей, сприяючи їх творчому розвитку та самовираженню.

У таблиці 2.2 представлено перспективне планування роботи з дітьми дошкільного середнього віку на заняттях з художньої праці.

Таблиця 2.2.

Перспективне планування роботи з дітьми дошкільного середнього віку

Місяць	Тема	Завдання	Матеріал
Вересень	Заготівля непридатного та природного матеріалів	Ознайомити дітей з різноманітністю природного, непридатного матеріалів та	мушлі, камінці, листя, шишки, палички, дріт, фантики, картон, баночки,

		використання його у виготовленні виробів	коробочки, поролон
Жовтень (природний матеріал)	Звірі Птахи Риби	Ознайомити дітей із різноманітним природним матеріалом та його властивостями (ламається, склеюється, шарується, плаває, намокає); познайомити з інструментами (шило, ніж-різак, ножиці) та правилами безпечної роботи з ними; вчити робити вироби, творчо мислити	шишки, листя, палички, клей
Листопад (тканина)	Створення колекції «Тканини» Перетвори шматочок тканини	Познайомити дітей із тканиною та її властивостями (склеюється, зшивається, стирається, линяє, ріжеться, мокне, рветься); навчити перетворювати шматочок тканини на одяг для ляльок, картинку; виховувати працьовитість, акуратність	тканина, папір, фарби, ножиці, нитки, голка
Грудень (папір)	Сніжинки Ланцюжки Ялинки Іграшки-брязкальці	Продовжувати знайомити дітей з папером та її властивостями (легко ріжеться, вбирає воду, склеюється, пом'якшується,	папір, клей, ножиці

		погано розгладжується руками, добре гладиться праскою); навчити дітей правильно користуватися ножицями, вирізати з паперу нескладні деталі, робити надрізи; виховувати вміння доводити розпочату справу до кінця	
Січень (поролон)	Сніжки Гусениця	Ознайомити дітей з новим матеріалом для виготовлення виробів та його властивостями (легкий, не тоне, вбирає воду, плавиться, фарбується), буває різного кольору та товщини, їм наповнюють іграшки, меблі; закріпити вміння користуватися ножицями у перетворенні шматочка поролону в потрібний виріб; виховувати вміння радіти результату своєї праці	поролон, ножиці, шнурки, маркери
Лютий (непридатний матеріал)	Меблі для ляльок Аплікація	Продовжувати вчити дітей робити вироби з різноманітного непридатного матеріалу використовуючи знайомі прийоми	кольоровий картон та папір, пакувальний папір, клей, ножиці, коробочки, пляшечки

		роботи; розвивати інтерес, творчість	
Березень (шкіра)	Підвіска у подарунок мамі	Познайомити дітей із новим матеріалом та його властивостями (зшивається, склеюється, плавиться, стирається, тягнеться, гладиться, фарбується, погано мнеться, рветься, стрижеється); розвивати інтерес до роботи зі шкірою, радіти отриманому результату	шкіра, ножиці, нитки, бусинки
Квітень (дерево)	Кораблики Вертушки Літаки	Продовжити знайомство з деревом та його властивостями (пилиться, ламається, фарбується, стругається, не тоне, втрачає форму, тріскається); навчити правильному користуванню інструментами та безпекою під час роботи з ними; виховувати вміння доводити розпочату справу до кінця	дерево, цвяхи, молоток, папір, клей, пила, викрутка, шурупи
Травень		Виставка робіт	роботи дітей

Визначено критерії якості освоєння дитиною художньої та ручної праці:

- Має уявлення про матеріал, з якого виготовлено виріб.

- Має прийоми роботи з різними матеріалами.
- Самостійно визначає послідовність виконання роботи.
- Вміє самостійно провести аналіз виробу.
- Використовує свої конструктивні рішення у процесі роботи.
- Враховує яскравість, оригінальність при виконанні виробу.
- Виконує роботу за задумом.
- Вміє вибирати матеріал, що відповідає даній конструкції та способи скріплення, з'єднання деталей.
- Показує рівень уяви та фантазії.
- Використовує у роботі різні способи ручної праці.

Ефективність розробленої програми пропонується перевірити методом діагностики за ручною працею та педагогічним обстеженням дітей з художньої праці. В таблицях 2.3 і 2.4 представлені зазначені методи.

Таблиця 2.3.

Діагностика з ручної праці

№ п/п	Список дітей	Властивості матеріалів	Опанування прийомів роботи з матеріалами						Розвиток конструктивних здібностей (різати, клеїти, рвати, вимірювати, пиляти, вирізати, прибивати)	Дрібна моторика
			природний	тканин	папір	дерево	пластик	непридатний		

 сформований

 формується

 несформований

Таблиця 2.4.

Педагогічне обстеження дітей з художньої та ручної праці

№ п/п	Завдання, питання	Використовуваний матеріал під час виконання завдання	Знання, вміння, навички	
			сформовані	формуються
1	Дізнайся та назви вид матеріалу та його властивості	Природний, непридатний, папір, тканина, дерево, шкіра, поролон – невеликі фрагменти	Знає та називає не менше 5 видів матеріалу та 5 властивостей	Знає та називає не менше 3 видів матеріалу та властивостей
2	Опанування прийомів роботи з матеріалами	Клей, цвяхи, молоток, ножиці, степлер, пила, палички	Володіє прийомами (ріже, пиляє, склеює)	Володіє 3 прийомами
3	Розвиток конструйованих здібностей та художнього смаку	Природний, непридатний та допоміжний матеріал	Вигадує та виконує нескладну конструкцію, самостійно прикрашає її	Робить спроби або виконує роботу за допомогою дорослого
4	Дрібна моторика рук	Дрібні допоміжні деталі, мозаїка	Міцно скріплює деталі самостійно	Намагається скріплювати самостійно або за допомогою дорослого

РОБОТА З ДІТЬМИ

Заняття – бесіда для дітей

«Ознайомлення з властивостями паперу»

Мета: допомогти дітям за допомогою різноманітних прийомів визначити властивості паперу: папір буває білий, червоний, синій та всяких інших кольорів, гладкий і шорсткий, тонкий і товстий; папір шарудить, легко мнеться, зім'ятий папір важко розпрямити; папір легко рветься і розповзається у воді, він неміцний.

Хід заняття – розмови

Діти сидять за столами. Перед кожним з них по 4 смужки паперу: 3 білих смужки (цигарковий папір, глянцевий, креслярський), 1 – з кольорового

паперу (у дітей, що сидять за одним столом, смужки мають бути різного кольору).

«Сьогодні ми з вами, – каже педагог – розглядатимемо папір. Що будемо робити? Погляньте, що лежить перед кожним із вас». Вислуховує відповіді дітей: папір, шматочки паперу, смужки, стрічки з паперу; Продовжує: «Про них можна сказати і по-іншому: паперові смужки. Які смужки? Скажіть, якого кольору паперові смужки. («Білі, сірі, є червоні, сині, є жовті...»).

Можна сказати, що папір буває різних кольорів, – уточнює педагог. – Як я сказала про папір? Вона буває...? («Різних кольорів»). Доторкніться, погладьте папір і скажіть, який він». Вислуховує відповіді, узагальнює: Є гладкий папір. Попадається шорстка, підніміть смужку, яку ви вважаєте найгладшою. Тепер визначте товщину смужок. Що ви помітили? («Одні смужки – з тонкого паперу, інші – з товстого, а одна – з дуже тонкого паперу»).

Спробуйте зім'яти папір. Що ви чуєте? («Шуршить»). А що ще ви помітили? («Мнеться»).

Весь папір мнеться: і тонкий, і товстий, і гладкий. Здається і білий папір, і кольоровий, – пояснює вихователь. Потім вона пропонує розпрямити зім'ятий папір, питає, чи став такий гарним, як був, робить висновок: «Ні, папір не розпрямився, не розгладився. Отже, папір легко мнеться і що? («Не розпрямляється, не розгладжується»).

А зараз відірвіть по шматочку від смужок. Що ви помітили? («Дуже легко відірвати шматок від будь-якої смужки»).

Слухайте, як я скажу про папір: він легко рветься.

Вона неміцна. Як я сказала про папір, який він? Чому ми говоримо, що папір неміцний?»

Діти сідають обличчям до вихователя. Вона каже: «Перед вами стоїть таз. Таз із водою. Візьміть будь-яку паперову смужку та зануріть – опустіть її у воду, потім повертайтеся за столи.

Дивіться, лялька Оленка прийшла. Доброго дня, Оленко! Ми тобі потрібні?

Лялька, поглядаючи на дітей, щось шепоче вихователю.

Та пояснює дітям: «Оленка хоче загадати вам загадку. Вона принесла дві сукні. Одну можна прати, а іншу прати не можна. Вгадайте, яке плаття можна прати і чому, а яке не слід прати». Вислуховує відповіді дітей, узагальнює: «Червона сукня з паперу, тому її не можна прати. Воно порветься. І не просто порветься, а... Втім, подивіться самі, що буває з папером, якщо помістити його у воду».

Вихователь дістає та викладає на піднос мокрий папір; запрошує дітей (краще підгрупами) поглянути, доторкнутися, віджати папір; вислуховує зауваження дітей, узагальнює їх: папір у воді розмокає. Після того як друга підгрупа розгляне намочений папір і повернеться на стільці, педагог підбиває підсумок спостереження на занятті, виокремлюючи особливості паперу (див. мету заняття).

СЕМІНАР – ПРАКТИКУМ ДЛЯ БАТЬКІВ

«ЧАРІВНІ КЛАПТИКИ»

(мозаїка з тканини)

Цей незвичайний вид дитячих занять нагадує мозаїку, і конструювання, і старовинні клаптеві техніки, і аплікацію. Шматок за клаптем – і ось на рамці, обтягнутій тканиною (краще за інших підійде фланель), з'являються таємничий ліс та його мешканці або міська вулиця з високими будинками та тролейбусом.

Для кожного віку підбираються певні комплекти робочих полів та деталей, що відрізняються складом, кількістю та кольором елементів. Чим старша дитина, тим більше різних за величиною та кольором геометричних фігур пропонується для роботи.

Робота з мозаїкою проходить кілька етапів, на кожному з яких розвиваються мистецькі, пізнавальні та творчі здібності дитини. Ці етапи – не вікові та пов'язані з освоєнням самої діяльності з конструювання зображень з даного матеріалу, проте їх проходження у різних віках займатиме різний час.

ПЕРШИЙ ЕТАП – знайомство із мозаїкою. Спочатку малюк спостерігає за роботою дорослого та інших дітей. Потім йому пропонується самостійно запозичуватися з матеріалом. У малюка на цьому етапі немає прямого наміру зобразити щось конкретне.

ДРУГИЙ ЕТАП – спільна діяльність дитини та дорослого щодо побудови незавершеного конкретного зображення (курча, поїзд). Ця робота проводиться з метою розвитку дитячої уяви, інтересу до практичної діяльності конструювання та оволодіння дією побудови конкретного схематичного зображення знайомого об'єкта.

На ТРЕТЬОМУ ЕТАПІ дітьми створюються зображення різного ступеня складності: овочі, фрукти, пірамідка, дерева, сніговик, будівлі, транспорт, люди, тварини. Дитина вчиться передавати узагальнену будову простих структурою об'єктів, радіє отриманому результату.

ЧЕТВЕРТИЙ ЕТАП – дитина переходить від конструювання предметних образів до створення сюжетної композиції за мотивами знайомих казок («Колобок», «Рукавичка» та ін.). Для цього необхідні навички виділення головних подій сюжету твору та характерних рис казкових персонажів. Дитина вчиться самостійно конкретизувати задум майбутньої композиції, вибирати образотворчі засоби, реалізувати задум у матеріалі та контролювати його здійснення.

Висновок до розділу 2

Проблема формування мистецьких навичок дошкільників на заняттях з художньої праці відіграє вкрай важливу роль в процесі становлення особистості людини, починаючи з раннього віку і продовжуючи протягом всього життя. Період середнього дошкільного віку є часом надзвичайно активного розвитку, коли формуються основи гармонійної особистості, які вплинуть на подальше життя дитини. Вірний підхід до виховання і навчання в цей період може визначити подальший успіх у розвитку дитини.

Заняття з художньої праці не лише сприяють творчому розвитку, але також допомагають у формуванні основних навичок, які стануть корисними в подальшому навчанні та розвитку дитини: координація рухів, творчість, спостережливість, самостійність, відповідальність, соціальні навички, розвиток мовлення, концентрація й терпіння, рефлексія.

Визначили, що художня праця – це творча робота дитини з різноманітними матеріалами, в процесі якої вона створює корисні та естетично важливі предмети й вироби для прикрашання побуту, ігор, праці та відпочинку.

Відповідно до четвертого завдання нашого дослідження ми розробили методику формування мистецьких навичок дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці, головна мета якої – це сприяти радості й творчому розвитку дитини, створюючи безпечне і підтримуюче середовище для вираження її індивідуальності через мистецтво. Запропонована методика включає: ігровий підхід, експериментування з матеріалами, спостереження та імітація, творчі завдання, групові проєкти, формування власного стилю, обговорення результатів, використання технологій, виставки та проєкти:

Презентація методичних рекомендацій до занять з художньої праці для дітей середнього дошкільного віку має на меті надати педагогам і фахівцям з освіти конкретних настанов та підходів, спрямованих на організацію ефективних занять з розвитку творчих здібностей дітей. Головні цілі

презентації включають: практичні рекомендації до організації занять з дітьми середнього дошкільного віку; робота з колегами та батьками. Представлена програма формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку на заняттях з художньої праці, метою якої є розвивати пізнавальні, конструктивні, творчі та художні здібності у процесі створення образів, використовуючи різні матеріали і техніки.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було досліджено формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці, було теоретично обґрунтовано й розроблено методичні рекомендації до занять з художньої праці.

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження дозволив нам визначити, що мистецька освіта дошкільників – це процес, спрямований на залучення дітей до цінностей культури в межах оволодіння знаннями про мистецтво, про художню картину світу, відображену в ньому, про способи передавання естетичних уявлень про світ у різних видах творчої діяльності (образотворчій, мовленнєвій, театралізованій, музичній), розвиток прагнення передавати свої почуття, емоції, ставлення до світу, людей, самого себе.

2. Охарактеризовано особливості мистецької освіти дошкільників, які залежать від компонентів досліджуваного поняття (розвиток емоційно-ціннісного ставлення до краси, мистецтва, мистецької діяльності; розвиток когнітивної сфери засобом мистецтва та під час мистецької діяльності; формування навичок мистецької діяльності), серед яких творчий процес, емоційний розвиток, розвиток моторики, соціальна взаємодія, індивідуалізація та унікальність, педагогічний підхід, ігри, інтердисциплінарність.

3. Довели, що художня праця є потужним засобом формування мистецьких навичок у дітей дошкільного віку через: розвиток творчості і уяви; моторики; ознайомлення з кольорами та формами; вивчення й використання образотворчих елементів; сприяння розвитку емоційної сфери; розвитку спостережливості; комунікативних навичок, стимулювання самовираження; виховання культури та естетики; розвиток пам'яті та концентрації.

4. Основним завданням проведеного дослідження було розробка методичних рекомендацій формування мистецьких навичок дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці, так як потреба суспільства в

особистості нового типу – творчо активної і вільної думки – постійно зростає з удосконаленням соціально-економічних і культурних умов нашого життя. Зазначену потребу можна реалізувати через заняття з художньої праці саме в дошкільному віці. Тому в своїй роботі ми звертаємося до цього виду дитячої творчості, введення якої в життя дітей дошкільного віку сприяє розвитку всіх сторін особистості дитини, в тому числі і розвитку художньої творчості.

Можемо зробити висновок, що отримані нами результати свідчать про потенціал розроблених методичних рекомендацій. В кваліфікаційній роботі нам вдалося визначити проблему формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої праці і надати практичні рекомендації для її вирішення.

Дійшли висновку, що кваліфікаційна робота підкреслює важливість системного формування мистецьких навичок у дітей середнього дошкільного віку через призму сучасних інноваційних методів у навчальній діяльності в закладах дошкільної освіти та ми наголошуємо на перспективах їх впливу на розвитку дітей дошкільного віку. Зроблені висновки можуть служити підставою для подальших досліджень та впровадження у педагогічну практику. Результати роботи можуть бути корисними для педагогів, дослідників та всіх, хто зацікавлений у покращенні навчальної діяльності у закладах дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 4–19.
2. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво / Перекл. С. Рябчук. Львів : Видавництво Старого Лева, 2014. С. 47.
3. Бендер Ю. Художньо-естетична діяльність, як основний засіб формування художньо-естетичної компетентності. *Науковий огляд*. 2014. Том. 4. № 3. URL: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/199/312> (дата звернення: 21.07.2023).
4. Біла І. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309053.pdf> (дата звернення: 21.07.2023).
5. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсін В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2012. 264 с.
6. Богуцький Ю. П. Самоорганізація культури: онтологія, динаміка, перспектива : монографія. Київ : Веселка : Інститут культурології АМУ, 2008. 199 с.
7. Виховання дошкільника в праці / за ред. З. Н. Борисової. 2-е вид доопр. і доповн. Київ: ВШОЛ, 2002.
8. Вікова психологія : курс лекцій / Е. У. Гуцало ; Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. Кафедра психології. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. Володимира Винниченка, 2004. 187 с.
9. Гагаріна Н. Дивовижний світ мистецтва: навчальний посібник-альбом. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2021. 72 с.
10. Гагаріна Н. П. Художньо-продуктивна компетенція дошкільників. Діти і картини: навчально-методичний посібник. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2017. 48 с.

11. Гагаріна Н., Бабіч Н. Світ творчої уяви та фантазії: навчально-методичний посібник. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2020. 36 с.
12. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.). Київ : Райдуга, 1994. 62 с
13. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт кол.: Г. В. Беленька та ін. ; наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін-во осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
14. Дронова О. О. Педагогічні умови розвитку образо-створення в процесі художньо-естетичного самовираження дітей 5–6 років. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Dronova.pdf> (дата звернення: 21.07.2023).
15. Закон України «Про дошкільну освіту». *Освіта України*. Київ, 2001. С. 5.
16. Іваненко О. Особливості художньо-творчої діяльності учнів шкіл мистецтв на інтеграційних засадах. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія*. 2015. Вип. 37. С. 65–70.
17. Каньоса Н. Г. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості дошкільників : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2015.
18. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2007. 296 с.
19. Ковшар О. В. Завдання дошкільної освіти з розвитку особистості. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. / ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. Випуск 8. Частина 2. С. 287–294.

20. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей. Київ : Кондор, 2006. 200 с.
21. Ликова І. О. Програма художнього виховання, навчання й розвитку дітей 2–6 років «Кольорові долоньки». Харків : Видавництво «Ранок», 2008. 128 с.
22. Лужна О. Формування ключових компетентностей на уроках художньої культури. URL: <https://sites.google.com/site/kalush10shkola/naukovo-metodicna-robota/formuvanna-klucovihkompetentnostej-na-urokah-hudoznoie-kulturi> (дата звернення: 15.03.2023).
23. Маєвська О. Система методів і засобів формування художньо-практичної компетентності дітей. *Ukrainian professional education= Українська професійна освіта: науковий журнал* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Вип. 4. С. 77-83.
24. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В., Руденко І. В. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків, 2006. 256с.
25. Масол Л., Рагозіна В., Скирда М. Формування образного мислення: Науково-методичне видання, Нью-Йорк; Київ, 2001. 78 с.
26. Мистецька освіта. Т. В. Паньок. *Енциклопедія Сучасної України*. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL : <https://esu.com.ua/article-64674> (дата звернення: 15.03.2023).
27. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі / за заг. ред. В. Сухорукової. Київ : Видавничий дім «Слово». 2010. 376 с.
28. Огнев'юк В. О. Особлива місія дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2006. № 4. С. 3–7.
29. Падлка Г. М. Мистецька освіта: сучасні проблеми розвитку. *Концептуальні засади сучасної мистецької освіти*. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5722/Padalka.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 15.03.2023).

30. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Кв]д: Освіта України, 2008. 274 с.
31. Писарчук О. Особливості формування предметно-розвивального середовища дошкільного навчального закладу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2014. № 4. С. 9–17.
32. Піроженко Т. О., Ладивір С.О., Вовчик-Блакитна О.О., Гуменюк Г.В., Гурковська Т.Л. Розвивальні ігри та вправи для дітей п'ятого року життя. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 64 с.
33. Піроженко Т. О. Якість дошкільної освіти: сучасна ситуація та погляд у перспективу. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2018. Том 4. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 14. С. 6–27.
34. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. Всеукраїнський щомісячний науково-методичний журнал для педагогів і батьків. Київ : Видавництво «Світич». 2021. № 2. С. 3–8.
35. Половіна О. Емоційно-зорієнтована модель мистецької освіти як складник освітнього процесу дитячого садка. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/868347> (дата звернення: 15.03.2023).
36. Рудницька О. П. Основи викладання мистецьких дисциплін: Навчальний посібник /за заг. редакцією О. П. Рудницької. Київ: АПН України. 2000. 184с.
37. Семенов О. С. Формуємо творчо спрямовану особистість: перші кроки : навч. посіб. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2016. 156 с.
38. Серих Л. В. Сучасні підходи до образотворчої діяльності дошкільників. Навчально-методичний посібник. Суми: РВВ СОШПО, 2009. 102 с.
39. Сірченко Л. І. Навчи мене малювати! Альбом № 4 (декоративне малювання). Тернопіль : Мандрівець, 2012. 56 с.

40. Скоморовська І. Розвиток творчості дошкільників у різних видах образотворчої діяльності. *Гірська школа Українських Карпат*. 2019. № 21. С. 103–107.
41. Степанова Т. М. Трансформація змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець ХІХ–ХХ століття): монографія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. С. 55–58.
42. Сухорукова Г. Дитяче експериментування як засіб розвитку творчості в образотворчій діяльності. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/suxorykova.pdf> (дата звернення: 15.03.2023).
43. Українське народознавство в дошкільному закладі / упор. Н. Лисенко. Київ: Вища школа, 2000. 398 с.
44. Український садочок / упор. Д. Чередниченко. Київ: Смолоскип, 2006. 312 с.
45. Шевчук А. Мистецька освіта дітей. Традиції та інновації в оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*. Всеукраїнський щомісячний науково-методичний журнал для педагогів і батьків. Київ: Видавництво «Світич». 2021. № 4 (956). С. 20–23.
46. Щербина Н. Пізнавальна самостійність дітей старшого дошкільного віку як основа розвитку їх творчості в художній праці. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. пр.* Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 13. С. 121–126.
47. Moran J. D. Creativity in Young Children. Creativity, Intelligence and Personality. *Annual review of psychology*. 1981. V. 32. P. 61–72.

ДОДАТКИ

Додаток А

Навчальний план

№ п/п	Назва теми	Група
		середня
1	Робота з природнім матеріалом	4
2	Робота з папером, картоном	4
3	Робота з тканиною	4
4	Робота з поролоном	2
5	Робота з деревом	2
6	Робота зі шкірою, нитками	2
7	Робота з пухом, ватою	2
8	Робота з пластиком	2
9	Робота з корою деревини	2
10	Робота з непридатним матеріалом	2
Разом за рік:		28
Тривалість одного заняття:		20 хвилин

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**Прислів'я та приказки**

Сім разів помір'яй, один раз відріж.
Який майстер, така й робота.
Вмілі руки роботи не бояться.
Спершу думай, потім роби.
Зламати легко, зробити важко.
Є терпіння і вміння.
Хто перший у праці, тому слава скрізь.
Хто роботи не боїться, у того вона й сперечається.
Хто в праці попереду, той має орден на грудях.
Маленька справа краща за велике неробство.
Мало хотіти треба вміти.
Людина від лінощів хворіє, а від праці здоровіє.
З розумом більше зробиш, аніж однією силою.
Очі бояться, а руки роблять.
Праця все перемагає.
Не сиди склавши руки, не буде й нудьги.
Робив поспіхом, зробив на сміх.
Голова навчить, а руки зроблять.
Невмілій швачці голка з ниткою заважає.
Робота хвалить майстра.
Над чим постараєшся, тому й порадієш.
Кожна справа любов'ю висвітлюється.
З майстерністю люди не народяться, але здобутою майстерністю пишаються.
Де не візьмеш сокирою, там візьмеш кмітливістю.
Веселись, грай, та діло знай.
Очі облюбували, а руки зробили.
Хто на всі руки, той не має нудьги.
Хто любить працювати, тому без діла не сидиться.
Тієї праці не боїться, хто вміє трудитися.
Без хвилювання, без піклування не шукай радості від роботи.
Хором бригадир, гарна та робота.
Хорошому працівникові мало вміння, потрібна звичка.
Воля і праця чудові сходи дають.
Говорити легко, а робити важко.

Дерево дивляться у плодах, а людину у справах.
 Лінійні руки не рідня розумній голові.
 Недбайливий двічі діло робить.
 Чесна праця – наше багатство.
 Не кажи, що робив, а кажи, що зробив.
 Хто мало каже, той більше робить.
 Працьовитий за що не візьметься – все заблищить.
 Праця людини годує, а ліньки псує.
 Добра робота два століття живе.
 Тяжко тому жити, хто від роботи біжить.
 Роби добре, а погано й саме вийде.
 Сам мовчун, а руки голосні.
 Не соромся не знати, соромся не навчитися.
 Зустрічають по одязі, проводжають за розумом.
 Без сокири не тесля, без голки не кравець.
 Кому робота в тягар, той не знає радість.
 Яка людина, така і інструмент.
 Від неробства дур наживається, а в праці воля загартовується.
 Поспішиш людей насмішиш.
 Від нудьги бери справу до рук.

Пальчикові ігри

Літери

Літери з мозаїки подобаються обом,
 І їжачку, і ведмедику – ось вони, діти.

Слово

Літера «К» їстівна, з печива здобного.
 Літера «У» з жолудів, що в моїй скриньці.
 Літера «З» готова з насіння фруктового.
 «Я» з гудзиків склали, слово «Кузя» отримали.
 Кузя – мило наше цуценя, запрошує на урок.

Казки оживають

Шматочки пластиліну катає наша Зіна:
 Кульки, ковбаски, та оживають казки.
 Пальчики намагаються, ліплять, розвиваються.

Паперовий будинок

Будуємо багатопверховий будинок з кубів і пірамід.
 Чи не цегляний будинок, паперовий. Але чудово він стоїть.

Театр

Лялечок малюю, потім вирізаю.

З ними у театр я цікаво граю.

Олівець

Олівець у руках катаю, між пальчиків верчу.

Обов'язково кожен пальчик бути слухняним навчу.

Горіхи

Навчився два горіхи між пальцями тримати.

Це у школі мені допоможе літери рівні писати.

Намистинки-горошки

Покатаю я в руках намистинки, горошки.

Стануть спритними швидше пальчики, долоні.

Намиста

Зайчик жолуді зібрав, їх на нитку нанизав.

Дуже мамі догодив, - він їй намисто подарував.

Золотий килимок

Листя восени сушило, як гарний подарунок мій!

У день народження вручила мамі килимок золотий.

Муха

Муха не літає, муха не дзижчить,

Зроблена із жолудів цокотуха вмить.

Жираф

Жирафи в Африці живуть, жирафи в Африці жують.

А у мене жираф із паличок – із паличок, із виручалочок.

Силач

Палички я розкидаю, знову в руку їх візьму,

Швидко силу набираю, скоро гирю підніму.

ЗАГАДКИ

Одноока старенька візерунки вишиває (голка).

Усіх у світі обшиває, що зшиє – не надягає (голка).

Сама коротка, а хвіст довгий (нитка з голкою).

Пірнала, пірнала, та хвіст втратила (нитка з голкою).

Маленького зросту я тонка та гостра. Носом шлях собі шукаю, за собою хвіст тягну (нитка з голкою).

Маленький, кругленький, а за хвіст не підняти (клубок ниток).

Залізний жучок, на хвосту черв'ячок (шпилька).

Зубасте звірятко гризе зі свистом дубок (пила).

Товстий тонкого поб'є, тонкий щось приб'є (молоток і цвях).

Два кільця, два кінчика, а посередині гвоздик (ножиці).

Без голови, а в капелюсі, одна нога, і та без чобота (цвях).
 Грамоти не знаю, а все століття пишу (олівець).
 Дерев'яна річка, дерев'яний катер, а над катером струмує дерев'яний димок (рубанок).

МАТЕРІАЛ ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ

Папір (для письма, кольоровий, цигарковий, гофрований, самоклеючий, обгортковий, шпалери).

Картон (одношаровий та багатошаровий).

Береста.

Природний матеріал (жолуді, мушлі, листя, гілки, солома).

Фломастери, маркери, олівці.

Дерев'яні палички, дошки.

Пляшечки від: шампуню, крему, вітаміну, мінеральної води, соків.

Коробки від: цукерок, зубної пасти, парфумів, кремів.

Нитки (прості, вовняні, капронові).

Гудзики.

Гума.

Скотч.

Тканина.

Сірникові коробки.

Мотузочки різної товщини.

Корки від пляшок.

Пластмасові баночки.

Дріт.

Кольоровий бісер.

Шкаралупа від: волоських, кедрових горіхів, фісташок.

Насіння. Крупа.

Вата.

Пух. Пір'я.

Обгортки від цукерок та шоколаду.

Кольорові ілюстрації.

Клей. Пластилін.

ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОБОТИ

Ножиці.

Рулетка.

Сантиметрова стрічка.

Лінійка.

Шило, голка.
 Пилка.
 Наждачний папір.
 Канцелярський ніж.
 Маркер.

ПРАВИЛА ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ПРИ РОБОТІ З РІЗНИМИ МАТЕРІАЛАМИ ТА ІНСТРУМЕНТАМИ

Працюй за своїм робочим місцем.
 Перш ніж розпочати роботу, приготуй робоче місце правильно.
 Під час роботи тримай робоче місце у порядку: звідки взяв інструмент, туди і поклади його після виконаних дій.
 Не можна брати до рота дрібні деталі.
 При роботі з клеєм будь обережний, при попаданні клею на руки та обличчя промийте їх водою.
 Працюючи з ножицями, тримай їх паралельно столу.
 Передавай ножиці лише у закритому вигляді кільцями вперед.
 Коли ріжеш, тримай ножиці кінцями від себе.
 При роботі не тримай ножиці кінцями нагору.
 При вирізанні деталі повертай папір.
 Не залишай ножиці у розкритому вигляді.
 Не працюй ножицями із ослабленим кріпленням.
 Бережи інструменти, заощаджуй матеріали.
 Закінчив роботу – прибери робоче місце швидко та акуратно.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Записи класичної та української народної музики
 Атрибути ігор
 Фотоальбоми
 Книги
 Листівки
 Художня література
 Робочі зошити з художньої праці

Додаток В

Заняття – бесіда для дітей

«Ознайомлення з властивостями тканини»

Мета: допомогти дітям за допомогою різноманітних дій визначити особливості тканини (тканина буває біла, червона, у квіточку, картата, у смужку і т. д.; тонка та товста; гладка та не гладка). Одну тканину легко зім'яти, інша зовсім не мнеться. Тканину важче рвати, ніж папір. Тканина намокає, але не розповзається у воді. Тканина міцна. Збагатити та уточнити словник дітей.

Хід заняття – бесіди

Діти сидять за столами. Перед кожним із них лежать по три клапти різної тканини: вовни, ситця чи сатину, шовку. Два клапти з однотонної тканини (щільна вовна і, наприклад, сатин), один – з строкатою. У дітей, що сидять за одним столом, повинні бути різні клапти.

«Сьогодні, – каже вихователь, – ми розглядатимемо тканину. Перед кожним із вас лежать шматочки, а можна сказати – клаптики (як можна сказати?) різної тканини. Подивіться на них. Давайте з'ясуємо, що можна сказати про ваші клаптики, якщо не чіпати їх руками, а просто подивитися на них». Вислуховує відповіді, узагальнює їх: «Правильно. Можна розповісти, яка тканина за кольором. У кого якась?»

Є синя тканина. Є червона. Ця квіточками. У Олі горошками. Діма каже, що на його клаптику є і червоне, і біле, і чорне. Бачите, яка різна тканина за кольором. Знайдіть і підніміть клаптик, який весь синій (або весь чорний). Подивіться на дії сусідів по столу. Чи не помилилися вони, виконуючи завдання?

А тепер покладіть ці клаптики окремо, віддалік від інших.

Слухайте, як я скажу про них: вони одного кольору, одного тону. Ці клаптики з одноколірної, однотонної тканини. З якої тканини? (Відповіді дітей.)

Знайдіть і покладіть до першого ще один клаптик із одноколірної, однотонної тканини. Тепер скажіть, якою буває однотонна тканина? («Буває червоною, білою і т. д.»).

Давайте розглянемо клаптик, що залишився. Чи можна про нього сказати, що він однотонний? Катю, у тебе який клаптик? («Сам синій, а горошок біленький»). Кажуть, – уточнює вихователь, – синя тканина в білий горошок.

А в Андрія? («У мене червона тканина в білій горошок»). У кого є ще клаптики з тканини в горох? Підніміть, покажіть їх.

Підніміть клаптики з тканини квітами та квіточками. Геть їх скільки! І все з якої тканини? («Квіточками»).

А як сказати про цю тканину? Правильно. Вона у смужку. Або можна сказати – смугаста.

А тепер доторкніться, пам'ятайте всі клаптики і визначте товщину тканини. Що помітили? Вислухавши відповіді, педагог узагальнює: «Тканина буває товста і буває тонка».

А коли ви м'яли тканину, що ще з'ясували? Так, буває м'яка тканина, буває не м'яка, трапляється шорстка. Є гладка тканина. Оля помітила, що на одному з її клаптиків тканина пухнаста.

Діти! Пам'ятаєте, ми з вами м'яли папір і з'ясували, що папір...? («Легко мнеться»). Зім'ятий папір так і залишається... що?

Спробуйте зім'яти тканину. Що ви скажете?

Спробуйте відірвати шматочок від клаптя товстої тканини. І що? («Не рветься»). А папір рвався?

Діти, якщо ми кинемо клаптики у воду, що з ними буде? («Намокнуть»). А порвуться вони, як папір? (Відповіді.) Відкладіть клаптики і послухайте, що я скажу про тканину: міцна тканина. Вона міцніша за папір.

Тепер подивіться на свої сукні, сорочки, штанці, розгляньте, з якої тканини вони пошиті».

На 1-2 прикладах діти за допомогою педагога повторюють якості тканини. Потім вони оглядають одяг один одного і узагальнюють: сорочки хлопчикам шиють із картої та кольорової тканини; штани, штанці – з однотонної; сукні шиють із різноманітних тканин.

«Зараз, - каже педагог, - ви працюватимете в ательє.

Почнете шити різні речі. Тканина перед вами (маються на увазі три клаптики. Їх можна обміняти на клаптики, що є у сусіда). З якої тканини ви пошите гарне плаття?

Кожен показує потрібний, на його думку, клаптик, вихователь перевіряє правильність вибору.

Потім він цікавиться, що діти пошили б з двох інших клаптиків, вислуховує та оцінює відповіді, підбиває підсумок: каже, що сьогодні діти дізналися багато цікавого про тканину (коротко перераховує відомості, з якими познайомилися діти на занятті).

ЗАНЯТТЯ З РУЧНОЇ ПРАЦІ

«Іграшки-брязкальце»

Завдання:

Вчити дітей робити іграшки-брязкітки з непридатного матеріалу; при виготовленні користуватися раніше отриманими вміннями та навичками;

Закріплювати вміння самостійно знаходити нові конструктивні рішення, вибирати матеріал;

Заохочувати творчість, фантазію;

Виховувати вміння працювати дружно, злагоджено, радіти отриманому результату;

Використовувати іграшку-брязкітку у грі.

Попередня робота:

Розгляд альбому «Робимо самі своїми руками»;

Розгляд музичних інструментів; бесіда про них; гра на них та з ними;

Розмова та практичні дії щодо перетворення різних матеріалів;

Виготовлення іграшок-виробів із газети, фантиків, природного матеріалу.

Матеріал: пляшечки, баночки, клейкий кольоровий папір, клей, стрічки, мішечки, ножиці, непридатний та природний матеріал, скотч.

Словникова робота: активізувати в мовленні дітей слова: брязкітки, шуршалки, саморобки.

Методи та прийоми: наочні; словесні (підказка, заохочення, діалог); практичні; ігрові (пальчикова гра, гра на брязкітках саморобках).

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь: Діти, давайте подивимося, що ми з вами принесли з лісу.

Розглядають, вихователь викладає коробочки, баночки навколо кошика, що стоїть посередині столу.

Вихователь: А що можна з усього цього зробити? (їжака, машину, робота тощо). А давайте сьогодні ми з вами зробимо іграшки-брязкальце у наш музичний куточок. Я зараз вам розповім, як можна їх зробити.

Вихователь пояснює дітям виготовлення іграшки-брязкальця.

Вихователь: А зараз виберіть собі те, з чого ви робитимете брязкальце і сідайте за стіл.

Вихователь нагадує правила роботи з ножицями та клеєм.

Вихователь: Діти, щоб наші ручки-помічники працювали і не втомлювалися, давайте ми їх розізнаємо, трішки пограємося.

«Ось помічники мої,

Їх як хочеш поверни.

Раз два три чотири п'ять.

Не сидиться їм знову.

Постукали, повертали,

І працювати захотіли».

Вихователь: Починайте роботу.

Звучить спокійна музика, діти працюють, вихователь під час заняття нагадує правила техніки безпеки, підказує, допомагає. Згадують прислів'я:

«Поспішаєш - ...»

«Нашвидкуруч робити - ...»

«Зробив поспіхом, зробив- ...»

«Робота хвалить ...»

Після закінчення роботи запитати:

Юля, розкажи, як ти робила брязкітку?

Слава, а що ти зробив?

Катю, чим ти її наповнила?

Вихователь: Молодці! А давайте ми зараз пограємося на наших іграшках-брязкітках. Виходьте та вставайте в коло.

Грають довільно під російську народну мелодію.

Вихователь: Дякую вам! Молодці! Винесіть свої іграшки-брязкітки в музичний куточок та заберіть свої робочі місця.

РОБОТА З БАТЬКАМИ

Консультація для батьків

«ЧУДО ДЕРЕВИНА»

Методичні рекомендації щодо роботи з корою деревини

Заготівля та обробка береста

Деревину заготовляють навесні (травень-червень). Краще брати кору з поваленого дерева, але бажано світлого кольору. Вибирають дерево з гладкою та рівною поверхнею, обережно надрізають гострим ножем верхній шар кори, не торкаючись нижнього шару так, щоб не пошкодити дерево. Акуратно відшаровуючи знімають потрібний шматок кори по колу. З гнилих беріз теж знімають кору, очищають її, поки вона волога, бо з суха кора вже не придатна. Заготовлену кору сортують за кольором на світлу чи темну. Всю заготовлену кору зберігають у коробках під пресом, так вона не скручується.

Аплікація з кори дерева

Вибираємо малюнок, копіюємо його у двох примірниках (через копірку). На першому примірнику розставляємо номери черговості деталей, які поступово вирізуватимуться, по мірі виконання роботи. Підбираємо кору, з якою ми хотіли б працювати відповідно до даного малюнка. Уявляємо, як виглядатимуть деталі малюнка. Вирізаємо деталь № 1, накладаємо її на потрібний шматочок кори, обводимо цю деталь гостро відточеним простим олівцем. Вирізаємо ножицями цю деталь і приміряємо її на другому примірнику на те місце, де вона повинна знаходитись. Намазати зворотний бік цієї деталі клеєм ПВА та приклеїти її на другий екземпляр малюнка. Промокнути шматочками тканини зайвий клей і покласти зверху вантаж для того, щоб вона швидше і приклеїлася. Поки деталь №1 приклеюється, готується деталь №2 тощо. Закінчену роботу підсушити у горизонтальному положенні під вантажем. На шматок ДВП наклеїти шматок однотонної тканини, щоб створити потрібне тло майбутньої картини (можна взяти лист ватману). Зібрати та наклеїти всю готову роботу з кори.

Чарівна казка – оригамі

Попередня робота:

Запросити на збори батьків разом із дітьми.

Оформити виставку дитячих робіт у техніці оригамі.

Підготувати матеріали до творчої майстерні.

Хід зборів

1. Що таке оригамі.

Вихователь коротко розповідає про історію виникнення цього виду творчості, використання оригамі в дитячих садках. Демонструє дитячі роботи у техніці оригамі.

2. Вплив мистецтва оригамі в розвитку дитини.

Педагог-психолог розповідає про позитивне значення занять оригамі для розвитку дрібної моторики, просторового мислення, творчих здібностей дітей.

3. Казки-саморобки.

Вихователі разом із дітьми репрезентують батькам невелику виставу настільного театру з використанням персонажів, зроблених у техніці оригамі.

4. Творча майстерня «Живий папір».

Вихователь пропонує батькам разом із дітьми зробити за зразком виріб у техніці оригамі.

5. Оформлення виставки спільних робіт з оригамі.

6. Обмін думками, питання на тему зборів.